

I.
VILÁGHÍRŰ NAGY SÁNDOR
A MATYÓ-MAGYARSÁG KIRÁLYA VOLT

MELLÉKLETEK:

II.
A TUDÁKOSSÁG HAJTÁSAI
IKES IGERAGOZÁS S EGYÉB BESZEDBELI TÉVELYGÉSEINK.
PETŐFI SÁNDOR SZÜLETÉSHELYE.

III.
VÉGZETEM

ÍRTA
DR. CSERÉP JÓZSEF
TUDOMÁNYEGYET. C. NYELV. RK. TANÁR

Minden szerzői jog fenntartva.

I. RÉSZ.

Világhírű Nagy Sándor a matyó-magyarság királya volt.

A messzi Nyugaton, a Föld véghatárán, az *Okeánosnál* jelzi az ókori klasszikus hagyomány az istenek és minden létei keletkezését; ugyanazon világtájon emlegeti a Tartarost is, azt a nagy mélységet, ahol ül Japetos és Kronos, anélkül, hogy élveznék a Nap sugarait s a szelek fuvalmait.¹ Az ott, Sophoklesként (Strab. VII, 3), „*a Föld véghatára, az Éj forrása, Uranos nyugvóhelye, a Nap régi kertje*”. Mint Nyugat-orzágnak s mint a „Nap házá”-nak *Isberia – Iberia – Uesperia* volt a neve Földünk egész nyugati részének; ugyanezt jelölte a *Chavilat* (Evilat) név is, úgyszintén a *Hispánia* neve s ennek görög mása *Καλνψώ*. A mai Hispánia ama hajdani nyugati szárazulatnak maradványa.²

Itt találunk rá a görög *theogonia* „isten-származás” mythosának gyökerére: Eredetileg volt *Gaea* és szülöttei a *gigászok*; őbelőle lett a *Meny* (Uran); kettejük szülöttei a *titánok* (Okeanos, Tethys, Hyperion = Helios, Kronos, Japetos, Klymene stb.). Az ő nyelvükön *Magya* (Madya) volt a „többnevű” *Gaea*, vagyis „Föld” neve; de *Ops*, *Rhea*, *Kybele*, *Themis*, *Titaia* is a Föld nevei. A *theogonia* tehát voltaképen földtörténeti genealógia.³

Földünk évezredek folyamán sok változáson ment át. Az ókori írásbeli hagyomány tud a Gibraltár átvágásáról, sőt arról is, hogy valamikor szárazföldi összefüggés volt Egyiptom és Kisázsia, meg onnan Cypruson át Syria között is (Plin. n. h. III, 23). Mesének tetszett az, hogy az Argonauták az Isteren

¹Hom II. VIII, 478 sk. I, 425 sk. XIV, 210 Ὠκεανόν τε, θεῶν γενέσιν.

302 Skk. 246 Ὀξτανον, ὅς Τίεο γένεσις πάντεσσι τέτυχται XXIII, 265. Diod. III, 2.

²*I-spana* a. m. „rejtő föld” (Berard V.); a gör. *βῆτις?α (lat. vespera) és *lōTteqia* a. m. *est, nyugat* (idő is, meg táj, ország is). Görög klasszikusoknál Itália is szerepel Hesperia néven.

³E genealógia stemmáiban persze vér- v. időbeli kapcsolatot nem kereshetünk a bennük szereplő népekre és személyekre nézve.

hajóztak fel Istriáig a Fekete-tengerről, míg rá nem jött Scharfzik, hogy a diluvium előtt még vízválasztó volt Brzászka táján s onnan egy nagy folyó Magyarország felé folyt le; a mellékfolyók még ma is mind szembenyílnak a Duna folyásával Baziástól egész Brzászkáig. Benyovszky Móric gr. (illetve írónéje) följegyzéseiből s Madagaskar nevéből rég sejtettem, hogy ez a nagy sziget része lehetett a *Madya* (Gaea) szárazföldnek; erősíté e sejtésemet Diodornak a *Hespera* nevű ösföldre vonatkozó följegyzése (III, 52 sk.), mely szerint a Triton-beltenger (Athene születéshelye), miután a szárazföldi övezete megszakadozott eltűnt; még pedig a déli övezete eltűnt teljesen.⁴ A *Murray-ié*e oceanográfiai expedíció az Arab- és Veres-tengerekben, meg az Indiai-óceánban folyt kutatásairól az 1933. év vége felé jelenté, hogy fölfedezte a tenger fenekén *Lemuriát*, az elmerült világrészt, mely egykor összekötötte Indiát és Afrikát, s melyet az emberi faj bölcsőjének tartanak.⁵ *With Wats* angol geológus szerint a legújabb földtani mérések és földtörténeti kutatások bizonyítják, hogy Ausztrália, Délafrika, India és Délamerika valamikor összefüggő szárazföld volt, az ú. n. *Gondvana*-világrész, melyet különféle hatások, kivált a Föld körforgása, évezredek folyamán darabokra szaggattak s így keletkeztek a ma ismert kontinensek, melyekre hasonló bomlás vár; e folyamat jelei a legutóbbi japáni és indiai földrengések. *Gardiner* szerint is kétségtelen, hogy az elnyelt földrész hegylánca Madagaszkártól Indiáig húzódott. – India déli része csakugyan Iberia nevet viselt egykoron s fővárosának a neve *Madara*, éppen úgy, mint egy 1936. évben napfényre került bulgáriai város, az ókori Emathia fővárosáé. Plinius is egymás szomszédságában jelzi a bulgáriai Struma-folyó két oldalán *Maedicát* és *Sinticát*. És csakugyan Diodor (I, 18–20.) mind *Maron* népét, a cigányokat, mind *Emathion* népét, a matyókat, egyiptomiaknak írja, akik onnan származtak át Ázsiába, majd Európába, az al-Duna mellékére; tehát India

⁴ E beltenger, a Triton-tó, azonban nem azonosítható azzal, mely – Délamerikának egy mostanában napfényre került térképe szerint – az Amazon-folyó völgyén terült, s belenyílt az Atlaszi-óceánba, a Csendes-óceánnal pedig csatorna kötötte össze, mely ma is látható a Kordillerák magaslatán, hová a Titikaka-tóval együtt emelte Földünk egy nagy megmozdulása, vagy alakulása.

⁵ Lemuria újabb adott neve Földünk ama hajdan alámerült részének.

öslakóival összetartoztak. A matyó- és cigánynők szoknya- és kendőviselete még manapság is feltűnő hasonlatosságot mutat, amit a hajdani kapcsolatuk avagy közelségük felől szóló diodori adat nélkül megérteni nem tudnánk. így érthető meg igazán, honnan a közeli rokonságuk a Húsvéti-szigeteken s onnan mintegy 25.000 km távolságra az Indus középső völgyében fölfedezett írásjegyeknek, melyek idősebbek minden eddig ismert írásnál.⁶

A *Cuvier-elmélet* szerint bolygónkat katasztrófák több ízben érték s Földünk mindannyiszor új teremtés útján új szervezetekkel népesedett be. A korszakok elnevezései tehát nem ugyanegy időben illenek a Föld különböző részeire és területeire. Vagyis, az őskorban is, miként ma, ugyanabban az időben különböző műveltségi fokon álló emberfajták éltek (J. Walther). Az ókori írásbeli hagyomány is több katakliziséről tud Földünknek; de részletesebb tájékozást csak az *Iapetos* és a *Kronos* nevekhez fűződő két utolsóról nyújt, úgymint a Csendes- és Indiai-oceán képződése folytán elborított, újabban *lemuria* néven emlegetett földterületnek mintegy 11.500 évvel ezelőtt, majd *Atlantisnak* kb. 4268 évvel később történt katasztrófájáról.⁷ *Lemuria* ókori neve *Madya* (= Gaea, Föld), v. *Mys*; népe törzsöse *Myrina*. *Madya lakói* „földszülettek”, *gigászok* (*γίγαντες, γηγεύεις*) s mint a Föld nyugati felének (*Hesperia*, *Is-beria*) honosai *ibér-ek* is. Őshonuk Délamerika, Ausztrália, India, Egyiptom, Újzéland és Madagaszkár egykor összefüggésben levő szárazulatán képzelhető. Mintegy gerinchegysége volt földjüknek az *Atlas*, melytől kapta a nevét a *Magyából*

⁶ Tévedés azonban Hevesi Vilmos részéről azt az ősrégi civilizációt, azt az őskultúrát, melynek maradványai a Húsvéti-szigetek „beszélő”, azaz írásjegyekkel ellátott, s még az indiai Ravi-völgyben lelt kb. 5000 éves hieroglifáknál évezredekkel régebbi fatáblái, kapcsolatba hozni az árákkal s a szanszkritokkal, mivel a pelaszg thrárokokból való, pannonokkal rokon sumerok vitték amaz őskultúrát Mezopotámiába, mintahogy szintén pelaszgok révén jutott Egyiptomba. Az egyiptomiak titkos írása is a pelaszg aethiopotól származott. (Diód. III, 3.) – Dr. Hollósi István *Magyarország őslakói s az oláhok eredete* c. értekezésében a Genesis 25. alapján Ábrahám nejét, a szőke Sárát, meg a Mózesét is matyó lányoknak süti ki.

⁷ Tertullianus egy Sybilla-jóslatból, mely mintegy 340 évvel kelt *Atlantis* eltűnte után, ezt írja latin nyelven: „*ex quo cataclysmus prioribus accessit.*” Plin. n. h. V, 1. Herod. V, 3. – Az egyiptomi *Sais* alapítása 1000 évvel későbbi, mint az atlantisziak államáé; és *Solon* idejében 8000 éves volt már *Sais* városa. Indiában Nagy Sándor koráig (333. év Kr. e.) 153 királyt számlált már *Dionysos* népének dynastiája, s ez kb. a Kr. e. VI. évezred közepéig vezet vissza (Diód. I, 26. 44. Plat. Tim. 2. 3. Plin. n. h. VI, 59).

mintegy 11.500 évvel ezelőtt kiképződött *Atlantis*, majd ennek kb. 4268 évvel később bekövetkezett elmerülése után az Atlaszi-océán is. De az Atlas, melyhez – újabb geológiai megállapítás szerint – valamikor az Antillák s a Pyrenaeusok is tartoztak, csakugyan külön tartá vállaival a Földet (Gaea) és Menyet (Uran), amint Hornérnál olvassuk; ezért *Dyr*-t „égtartó” (égtűnő) az ő honi neve; ezért *caelifer Atlas* ő Vergiliusnál.⁸

Az elmerült *Madya* v. *Mys* amazon népét, *Myrina* vezetése alatt, egy *Triton* nevű nagy tó (beltenger) környezte szárazulaton, *Hesperá*-n jegyzi föl először az antik hagyomány, nem messze az *aethiopoktól* és a *görgőktől*. Az aethiopok, *Perse* népe, hamar meghódoltak Myrinának; de a gorgók irtó harcok után is legyőzetlenek maradtak őshonukban. Miután földrengésektől ama beltenger szárazföldi övezete megszakadozott s a *Triton-tó*, Athene születéshelye, eltűnt, *Myrina*⁹ átvonult nemcsak Libya legnagyobb részén, hanem elment Egyiptomba is és *H or* (farao?) királlyal szövetkezett. E vándorlásból települt Hispánia, Libya s az alsó Nilus nyugati fele. Az ő nevük maradványai Hispániában a *móroké*, az egyiptomi Amon-vidéken a maroké, úgyszintén Libyában a mawroké. Az északnyugatafrikai *Mauretania* (gör. Maurusia) egy nagy Magyarország volt hajdan, melynek lakói latin íróknál *Mauri*, *Mazaces*, a görög Herodotnál *Maxyes*, egy méd feliraton „magyar”-ok néven szerepelnek. Más névváltozataik is, úgy-mint *Mazar* (-a), *Makar*, *Magon*, *Madár*, *Matsya*, *Mazzyiara* és *Maççyiara*, – igazolják Plinius (V, 1) ama föl jegyzését, hogy a libyaiak város- és népnevei szinte kiejthetetlenek más nyelven. Afrikai országuk nevének maradványa az annak alig harmadrészét tevő *Maroccoé* (Paus. VIII, 43), hol a berberék még ma is *tojugának* hívják a taligát (toló-igát). *Iberia* a legrégebb ismert neve nemcsak Hispániának s – legalább is a Rhonef oly óig – Galliának, hanem Britanniaknak („*Tovεpvía* Hibernia, *írek*) is. Az aquitánok is inkább ibérekhez hasonlítanak,

⁸ Véleményem az, hogy az Északafrikai Atlasz-hegység is tartozéka volt annak.

⁹ *Myrina* előfordul *Makeris* néven is; Sallustius pedig (Jug. 18.) „Hercules”-nek nevezi, ami az előbbi fejezetben jelzett kútforrásánál fogva nem csodálható.

¹⁰ További települései *Myrina* népének: Arabia, Syria, Kilikia, Taurus-vidék, szigetek (köztük Lesbos, Samothrake), Thrakia (Diód. vázlatos elbeszélésében).

*mint gallokhöz – írja Strabo (IV, 1) – s nyelvben is eltérnek ezektől.*¹⁰

Atlantis katasztrófája következményeként vehető az a pelaszg vándorlás, melyet Athene vezérlete alatt jelez az antik hagyomány végig Északafrikán; itt libyekkel is szaporodván a pelaszgok, legyőzik Egyiptom szélén *Dionysos* (= Osiris) népe segítségével *Hor* királyt (fáraó), kit azután a trónon az első emberkirály követ: *Menés*, Memphis alapítója (Kr. e. 5300. körül). Atlantis más nevei: *Aia*,¹¹ *Mennu*, {*Mené*, *Mne*, *Miny*), *Uran*, *Argus*, *Aetheria*, *Aige* (Aegis), *Aman*, *Elam*, *Ilion*, sőt – dr. A. Gruhn szerint – *Olymp* (Ulymp) is. Árgusból vette eredetét Atlantis „ímenekült” népének *pelargus* vagy *pelasgus* neve. Myrina ibér népének, valamint az atlantisziaknak is, a *Nap* volt az istenük: *á-tin*, „az élet atyja”, a „ragyogó-képű nap”, *dio-nyza*, Homer *γλανχόπις* *Adμη*-ja, melyet fénylő fémkoronggal jelképezve s rúdra erősítve hordoztak – a magyarok még a balkáni hónapokban is (Max. Tyr. és Paus. V, 1.).«

Myrina *madya* és Perse *ión* népe közt az az egyesülés, melyet az aeol *Tyro* + *ión Poseidon* kapcsolata jelez, Diodor adatából következtetve, már *Hesperán* megtörtént; a *Libya* + *Poseidon* kapcsolat későbbit, a *Xuthus* neje, *Creusa* + *Apollo* pedig határozottan egyiptomit jelez. *Aia* kétféle ősnépe, az *achaiok*, közül az *iónok* először II. *Apepi* királyuk halála után a Nilusdelta keleti mellékére húzódtak fel; majd Kr. e. 1570-ben egy nagy tömegükkel elhagyván Egyiptomot, a későbbi Palesztinában állapodtak meg. Eme elymok v. sólymok nevét viseli ma is Jeruzsálem: *Uru-Solym*, „solym-vár” (Tac. hist. V, 2; v. ö. Horn. Od. I, 22. V, 282). Visszatértek még egyszer *Daon* (gör. *Tanis*) fővárosukba terelt fajtestvéreik megsegítésére:

¹ *Aia-i* eddig legtöbbször azonos értelműnek vették a *föld* nevével, *gaia*-val]. Ez azonban téves magyarázat, amiről meggyőződni nem nehéz figyelmes philologusnak.

¹² A nap heve lehetett eredetije a mi *tűz*, *hév* szavunknak, melyből alakulhattak a *theosz*, *deus*, *zeus*, *dio* változatok. *Helios*, a „sugárküllős” (elektor = radiatus, Horn. II. VI, 512.), miként a latin *sol* és *dies* („Dio”) is, a. m. *napfény*, *ragyogás*. Ennek fia *Phaeton* „világító”, leánya pedig *Pasiphae* „mindennek fénylő”, kinek fia egy bikától (Mne = Minos) a *Minotaurus* (Mne-bika). Szintén a nap-kultusz változatai még: *Atin* (Athene), *Phoebus*, *Apollo*, mely nevet Curtius a *Baal-éval* azonosítja; továbbá *Ra*, *Ammon*, *Dionysos* (Bacchus). A görög *Zeus* és római *Juppiter* kapcsolata kitűnik az *Ammon-Ra*, *Zeus-Ammon* és *Juppiter-Ammon* együttesekből. *Zeus* esetalakjai (Diós, Dia, Dii) *Dionysosra* mutatnak,

de I. Amenophis nemcsak Egyiptomból verte ki őket, hanem Palesztinából is. Ezek az *ión-achaiok* az ú. n. *danaok*, *Mention* népe, Kisázsziában s szigeteken a róluk elnevezet lóitenger mellékén, és Görögországban helyezkedtek el (Agamemnon, Meneláos, Mykenai). Ezek tartozékainak tekinthetők az *áten* – vagyis a Nap-kultusz miatt Horemkib uralkodása alatt (1379-1358) kiüldözött *danaok*, úgyszintén az állítólag II, Ramses seregéből kiszakadt sokaság, „advenae ex Aegypto¹, Kolchis alapítói, legnagyobbbész gypjashajú *sardanák*, „taniszi sarj”.

Szintén az áten-vallás miatt üldözték ki Szaiszból a Kekropidákat; Tut-ank-Amon, de kivált Horemkib véres harcaival győzelemre jutott az Amon-vallás és Thébé lett újra a királyi székhely. Átenisták a fegyveres üldözés folytán menekültek Egyiptomból Rhodos szigetére (Diód. V, 58), Görögországba, mégpedig a szaisziak, ott egy eladdig Poseidon népe lakta városba, melynek azután róluk *Athenai* „aténák” lett a neve. A *Kydathenaion* „aténák városa” nevű, telepük az Akropolis délnyugati aljában az egyiptomi *Kut-atén* „lét atyja” városnak megújulása volt.¹³ Az új pelaszg lakosság békésen egyesült a régivel (Thuk. II, 36).

Memnon testvéreként jelzi az egyiptomi őslakosságból Diodor *Emathiont*; említi továbbá *Maront* mint nagy szőlész. A krétai *Minós* s a testvére, *Rhadamanthys* neve is naptisztelő

vagyis – egyiptomi nevén – *Osiris*-ra, kinek nejét *Isis* néven tisztelték a Nilus mellékén a fiával, Epaphossal (= Apis) együtt A nap termékenyítő és tenyésztő erejének jelképe *kos* (Pan) és *bika* (Mne = Minos; Apis = Epaphos). *Sol* személyesítve, mint Hyperion és Theia fia, szintén jelöli a nap-istent. Érdekes, hogy *Hephaistos*, eredetileg a *tűz*, a *hő* eleme mint a tűz istene, a tűz, a hő szülötte, mert φ«*TM a. m. előhoz, napfényre hoz; a latin *diem videre* is a. m. születni. De a görög *v^ás* attikai alakja «»tf s jelentése: *kelet,halna], nap,napfény*, s a görög *heliosz* (Horn. éeliosz) is jelenti a napfényt és naphőt. (L. II. IX, 468. II, 426.) Hogy Achilles pajzsa éppen Hephaistos, Zeus és Hera fia, leghíresebb remekműveinek egyike (II. XVIII, 478.), szintén jelzi Emathion népének a Ra-Amon kultusszal való kapcsolatát.

¹³ A fényes koronggal („atén”) jelképezett Nap kultusza székhelyéül vetette meg alapját IV. Amenophis (Amenhotep) Középegyiptomban *Kut-átén* városának. Mivel az ő görögös nevének második fele, *ophis*, kígyót jelent, azért az atén-vallás követői, a kekropidák (Nofer-Keperu-Ra volt IV. Amenhotep egyik mellékneve), kígyóban végződő emberek gyanánt szerepelnek a hősmundában s a művészetben. Athén első királyának Kekropsot tartják; pedig valójában *Erechtheios* volt az, s a *Kekrops* éppen olyan nevük lett a királyoknak, mint amilyen volt az ionelamitáknál *Kodros*, akit Athén utolsó királyának vesznek, pedig ez nem lehet más, mint *Erechtheus*nak unokája, Pandion fia, aki a hazájáért éppen úgy feláldozta életét

népeket jelez: amaz az *on*-i (heliopoliszi) Mnetaurus tisztelőit, emez pedig a *Rha*, *Ptah* és *Mentu* tisztelők együttesét. Hogy ezek mikor hagyták el Egyiptomot, azt eddigi adataimból nem bírtam pontosan megállapítani. Valószínűleg együtt a kekropidákkal, (akikkel szorosabb kapcsolatukra mutat Soíormak, mint Kodros ivadékának, egyiptomi utazása s különösen *Sais* városára vonatkozó följegyzése.

Az Egyiptomból Kisázsziába gyűlt ibér és pelaszg népek közül a myzok (*masuasa*, *meronok*) Mysiában (Masu) telepedtek le; a *lebu* a kaukázus-melléki Ibériában, melynek Libya neve is volt (Suid. s. v.); a *sardana* a szomszédos Kolchisban; a *turcha* (teukrok) Troasban, az achaiok (achauasa) a később ú. n. Lykia- és Káriában helyezkedtek el. De csak visszavágytak Egyiptomba s előbbi sikertelen kísérleteik után a Kr. e. 1232. évben a *masuasa* vezetése alatt nagy vállalatra szervezkedtek Egyiptom ellen a *lebu*, az *achauasa*, *sardana*, *turcha* és *sekelsa*; e négy utóbbi circumcidált.¹⁴ Szárazon és vízén vonultak a szövetségesek a syriai partvidék mentén családostul mindenestől Egyiptom felé; de mivel a dór cheták folyton háborították vonulásukat, már Palesztinától délre döntő vereséget szenvedtek III. Ramses seregétől. E kudarcuk után visszatérőben szétrobbantották a cheták nemrég alakult, de erős Taurus-syriai birodalmát; közülük a myzok és teukrok, mi-

(– talán a róla elnevezett tengerbe ölve magát), mint aminő *totem* halálának áldozatává tette magát egykor (2270. Kr. e.) *Kodur-Nachundi*; Inachos mint az ión-pelaszg hikszoszok (Io, Epaphos) őse, Kodros, mint az athéniek elami utolsó királya. Makedóniát a monda szerint *Karanos*, Hérakies fia, alapította. Herodot szerint *Perdikkas* a Kr. e. VII. században. Itt is azért e látszólagos ellenmondás, mert a dór-görög *Kaçavos*, annyi mint fejedelem (király, *Koiçavos*, Kral). Szintén tulajdonnevekké váltak: *Caesar xataas*, chetaszár, caesar, császár, cár). *Atyla* („atyuska”), *Batu* (*βάρτο* bátya: a maurok fejedelmének neve). Kiskunfélegyházán gyermekkoromban velünk egy házban élt egy rokonánál az „öreg” *Kódor* nagy visszavonultságban, aki a családi hagyomány után fejedelmi sarjnak tudta magát. Az *Áegeus* utódairól (*Melanthos*, *Theseus*) szóló történelmi beállítások zavarosak, értéktelenek. *Theseus* már a *héraclidák* kezére játszó árulója lett *Attikának*.

¹⁴ Ha az eddig még gazdátlanak mondható *sekelsa* a székelység egyiptomias vagy ó-magyaros neve, akkor okot a myzoktól (*masuasa*) való eme névbeli megkülönböztetésre tán a circumcisio adott, mely különben eredetileg aetiop és egyiptomi szokás (*Brugsch* a *Merneptach*-lista ford. 375 sk. 1. Herod. II, 104). Izrael népe *Ábrahám* révén jutott ehhez az egyiptomi szokáshoz, amint a Bibliából kitűnik. Egyébként ugyanis a székelyek, Homérrnál „lófejő myzok”, legközelebbi kapcsolatot mutatnak *Emathion* népe országának, *Emathiának* lakosaival, a matyókkal, akiket mint a *médok* egykori (talán még a *lemuriai* kataklizis előtti) tartozékait, *myrmidonoknak* nevez a homerosi hagyomány.

után magukhoz vették a cheta-dórok elnyomásától féltett fajrokonait Kolchisból (Argonauták, *Minyaé*) és Trójától (*Ganimedes* elrablása), átkeltek hajókon Európába, ellepték Trákiát s az *achaiok* az Ión-tenger szigeteit, partvidékeit és a déli görög szárazföldet is egész a Peneus-folyóig (ma: Gastuni) birtokukba vették.¹⁵

Ókor-térképeken Phrygia, Mysia, Lydia s még számos név együttes szereplése arra a következtetésre vezet, mintha egyazon időben lett volna Kisázsia ama különböző népek közt megoszolva. E tévedést részben sikerült kibogoznom; a trójai genealógiából is eddigi adataimból annyit látok valószínűnek, hogy Trójának pelasz-aeol (Apolló népe) és ión-pelaszg (Poseidon) alapítóit a myzok (masuasa; Laomedon) szorították ki vagy nyomták el, a myzokat pedig Kr. e. 1230. körül a dór cheták, Zeus és Herakles népe. Az a Lykia, Zeus nevelése s Apollo születési helye, mely az Ida-hegy alatt terült, Sarpedon, Zeus kedvelt fia révén kapcsolatot mutat a közép-kisázsiai Lykiával. Azokból az uralom-változásokból érthető meg, miért vannak a híres fa-ló városának *Trója*, *Mon*, *Dardania* névváltozatai, meg az is, miért van Homérnál a kelta Mroknak „idegen-beszédű” jelzőjük, melyet eddig a szótár-írók tévesen más-másképen értelmeztek. A perzsák, szabinok s általában a geta-dák, dór-hellén s aethol-thesszal neveken szereplő ázsiai népek áradatai ellen évszázadokon át kemény tusákat folytatott a régibb iber-pelaszg lakosság nemcsak Trójánál, Görögországban s az al-Dunánál, de Itáliában is. A paion-(pannon-) és méd-magyarország sem tartott össze a közös veszedelem ellen.

A dór cheták a trójai háború után 60 évvel, a Kr. e. 1120. év körül, kezdték újból elárasztani Görögországot s mintegy hat évszázadon át folyt ádáz tusák, üldözés, erőszak, utóbb pártvillongások után kerekedett Herakles *hellén* népe föléje az aeol- és ión-pelaszg ős-lakosságnak s tette Görögországot *Hellas*-szá (chet-lans).

Erre az időre tehető a szkytha-geták átözoñlése az al-Duna vidékére, melynek thrák-myz-magyar népeit a Kr. e. 700. év táján már hatalmuk alá vonták s az összébb szorított Thrákiá-

¹⁵ Herod. V, 122; VII, 43–75. Paus. VII, 6. Plin. n. h. VI, 57. Diód. V, 82,

tói nyugatra Geta-országot (*Ma-kedon-ra*) létesítették. Győzelmüket a magyarfajú népek közt támadt trónvillongás segítette elő. A Kisázsziából átjött myzok ugyanis, Myrina népe, fölékerekedtek Midas népének, a thrák-frigrokon paionoknak, királyukat elűzték és *Paioniát Emathia*-vá tették. A paion-thrákok elűzött királya, Mopsus, (kinek neve népmondáink nagysüvegű *Maksus* királyát sejteti), szövetkezett a szkythageták elűzött királyával, Sipylussal, és hosszas harcok után leverték közös ellenük, a föléjük kerekedő Myrina seregét; ennek maradványa azután visszatért Afrikába; a matyók országa (Emathia) pedig geta-felsőbbség alá jutott.¹⁶

A szétbomlasztott Cheta-ország taurusi, azaz, dór népének áradata néhány évtized alatt úrrá lett a Kisázsziában visszamaradt „turáni” iber-pelaszg népek fölött. Ezt jelzi a mythosban, hogy Zeus parancsára Poseidon („iónok”) és Apollo („aeol paionok”), ki Delosban vagy – más változat szerint – az Ida-hegy alján terülő troasi Lykiában született, egy évig szolgálták Laomedont, kit az odakerült Herakles az ígérete megszegéséért megölt s ennek fiát, Priamost, ültette Trója királyi trónjába. Eszerint Teutamos „assiriai” (cheta) király hűbéreseivé tette Memnont és Priamost, azaz Elamot, Kolchist és Tróját, melyet róluk *Ilion*-nak neveztek. Mikor azután a dórok Európába is kezdtek már özönlenni, az ión-achaiok (danaok), a „meny népe” (menelaos), *Agamemnon* „főmemnon” vezérlete alatt még egy kísérletet tettek feltartóztatásukra Trójánál.¹⁷ De Agamemnonnak és Menelaosnak már a görög had toborzása som volt könnyű feladat a Trójánál rekedt ión és aeol fajokonok ellen. Odysseust és Achillest csak csellel sikerült

¹⁶ A geták így győzelemhez juttatták ugyan a thrákokat, de a saját javukra. Alighanem itt rejlik az oka annak, hogy a monda számár-fülekkel látta el Midast, kit a hagyomány Makedonia népei egyesítő-jének nevez.

¹⁷ Nem alaptalanul tartják Trója nevét az egyiptomi *Tu-ro-au* (ma: Túra) kőbányász-telep neve másának, mely együtt vándorolt ide s tovább mindenfelé a teukrok ott összeverődött vegyületes sokaságával; erről nevezik is ezt az egyiptomi írások *turucha*- vagy *turcha*-, a görög írók *íyrrhánok*-, a latinok pedig *Tusci*-, Etrusci-, Hetrusci-nak. E két utóbbi név jelzi, hogy ez az alapjában véve aeol-pelaszg népség vándorútjában a cheták (hetiták) ellepte területről, állítólag Lydiából, mely addig *Maionia* volt, kivergődve jutott el végtére Itáliába (V. ö. Paus. X, 17. Mahler E. *Ókori Egyiptom*, 29. 1.); ellenben egy részük még a chetauralom előtt, a myzokkal (Kr. e. 1230. körül), sőt még előbb kelt át Európába: Erdélybe, a Maros és Szamos vidékeire; ezért ezek *aga-thyrsok*, független tursok, talán a *Σάβαητοι άσφαλοί*.

megnyerniök a vállalatnak. Akkorra Kisázsiaiban is kedvezőtlen fordulat következett be rájuk nézve. Phrygiát és Maeoniát már lydok árasztották el; Lykia korábbi lakóit, a sólymokat hegyekre szorították a Krétáról odagyülemlett kyklopszok, kikben a névképviselőjük, *Sarpedon* (sar-Pithum = pithumi, azaz: gozeni sarj) neve után az egyiptomi Gozenből 1335. (újabb adatok szerint 1447.) évben kiköltözött zsidókkal együtt kivonult (Mahler szerint: sardana, salkalukha stb.) keverék-népre ismerünk, mely a gózeni *On* (Heliopolis) városából *Mne* napisten tisztelését is magával vitte Krétára.¹⁸ Nem szabad szem elől téveszteni, hogy Trójánál részben rokonin α népek mérköztek.¹⁹

Odysseus az anyja, Antiklea, révén Hermessel, Maia fiával és Sisyphos korinthusi királlyal, Aeolus fiával van kapcsolatban; ezért: Sisyphides, „S. fia”. Achilles valóságos titán ivadék, Uran és Gaea leszármazottja, miként a gigász Aloeus sarjai is, a thrákok és phrygok. Achilles, a myrmidonok királya, az ostrom alatt megrabolja Lesbost s más szigeteket, ellenben kíméli a környékbeli szigetekkel együtt Lemnost, hol Euneos, íason fia, a király. A pelaszgok mindkét népe, az *ión* (Poseidon) s a *szikán* aeol (Apollo) eléggé összetart még az achaiok ellen is, akik Lesbost települték *Makaros* vezetése alatt. Apollo, kinek hírvivő madara a *turul*, nevelte a thessaliai Paeoniában Eumelos kancáit; de a méd-myz Diomedessel haragban volt. Phoenix, Achilles nevelője, unokatestvére Eumaiosnak, aki fia volt Ktesiosnak, a Syracusaéhoz tartozó Ortygián túl s a sicíliai *Mazara* város közelében fekvő *Syrie* sziget királyának; de kalózok elrabolták s íthakára került Odysseus szolgálatába. Megjegyzendő, hogy Ortygia volt a neve Delos szigetének is, hol Apollo – egyik mythosi változat szerint – született. Priamos és Memnon a trójai háború idején már a che.t§. Teutamos hűbéresei; Priamos ugyanis királyi székét fieraklestől kapta.²⁰ A myz király, kihez nagy reménnyel telten siettek az áthajózott danaok küldöttei, nem önekik,

¹⁸ Strab. XII, 3–8. XIII, 4. XIV, 1. Exod. XIII, 38. *Pithum* és *Ramses* városok alapítója, I. Ramses kezdte kényszermunkára fogni az izraeli-

¹⁹ Horn. II. XII, 17. 24. 34. I, 9. 32-40. XXIII, 388. Dion. I, 17. sk. Hom. Od. XV, 526. II. II, 766. Hom. II. IX, 448. Od. XV, 400. skk. – L. dr. Cserép j.: *Classica Philologia a történelem alapozója*. 108 sk. 1. (Budapest, 1936. *Lingua*.)

hanem Priamusnak küldte segítségére seregével fiát, Eurypylost, Memnon után a trójai sereg legszebb daliáját.²¹ A paphlagoniai vénetek, Antenor népe, a bretagnei vénetek ivadékai, s az Adria északi végénél később települt vénetek elődei, meg a maeonok, a phrygok – mind Trójának álltak védelmére. Sőt az 1230. körül Európába átkelt ibér-pelaszg népek közül is Tróját védeni mentek át larissai pelaszgok, paeonok, valamint thrákok és kikonok. Mindezeket a népeket ugyanis rokoni kapcsolat fűzte Trójának a chetak, Herakles népe által elnyomott lakóihoz. Másfelől a dardan Aeneas s a vend Antenor a kibékülést szorgalmazták s ezért a danaokkat való összejátszás gyanúját vonták magukra; Aeneas különben is meghasonlott Priamossal, Antenor pedig barátságot tartott fenn Menealossal. Mintha csak érezték volna, hogy a dór áradat feltartóztathatatlan. Amint hogy be is vették ugyan az achaiok Tróját s feldúlták; de Kr. e. 1120. év körül már folyamatos lett a dór *heraklidák* „*viszátérése*”. Közülük a thessalok tették Thessáliává Paeoniát, melynek paion (latinul: *pannon*) lakossága Boeotiába s Elisbe húzódott le. Aetolok, a heraklidák vérrokonai (Paus. V, 3), lepték el országát Diomedesnek, aki Argos királya lett a házassága révén, de a trójai háború után neje hűtlensége miatt, aki férje távolléte alatt, úgy látszik, a terjeszkedő dórsághoz pártolt, Délitáliába vezette le népét. Ennek alapítása Apuliában *Árpi* városa. Diomedes halála után az ő emberei *madarak-ká* válva (aves Diomedae), ám azért emberi hangon beszélve, települtek Apulia táján az úgynevezett *insulae Diomedae-t* (Caprara, S. Domínico, S. Nicola). Ennek a *Messapii* nevű népnek alapítása az Adria keleti partvidékén Iapygia és Messapia, úgyszintén a mai nagy kikötőváros öse, *Brundisium*, s jelentése az ő nyelvükön: „szarvasfő” (Strab. VI, 3).²²

²⁰ *Teutam*-ban látom én a „Deutsch” ősalakját; általános névképviselője ő itt a „*Teutoni Graeca gens*” és „*Teutanes quidam Graece loquentes*” néven emlegetett népnek, amelyiknek azonban nem a görög, hanem igazában *hellén* volt a nyelve (Cato ap. Sérv. Aen. X, 179.)

²¹ Horn. II. I, 423. skk.

²² A diomedesi madarakkal azonos vonatkozásúak a stymphalosi s a memnonida-*madarak*, a *főnix-madár*. A dórság állandó szorongásában az önbizalom erősítésére, majd a múlt fátyolozására is szolgáló dór elmélkedés tette meg a myzokat a trójai sikság egereivé is: minket öldös ott Apolló Smintheus (= „egérölő”), a myzokat, kiknek neve az ő fülüknek az *égért* (lat. *mus*, gör. *μύς*) jelentette annál is inkább, mert a myzok *gigászok*, földszülöttek, akár az egerek. *Mauri* (maur-, mar-, mór),

Ugyanezen iber-magyarságból valók Moesia telepesei, ahonnan szakadtak székelyeink, a híres *lófejő* myzok, úgyszintén a Kr. e. 700. körül Cheta-országgá, Macedóniává, vált *Emathia* (Maedica) települői, a *matyók*, *Csaba* népe, melynek krónikás kapcsolata a székelyekkel s Aba Sámuellel így válik igazán érthetővé. Erősíti e következtetésemet a bolgár KalugERICA közelében, Abobapliska táján, napjainkban napfényre került egykori fővárosuk *Madara* neve, melyet tévesen, Bulgária régi fővárosának kezdtek nevezni, holott annak uapítása több mint 1000 évvel megelőzte Atila korát, s még többel a bolgárok odatelepedését az al-Dunához. A tévedés főo-ka. az, hogy a „turáni” eszme hívei mitsem tudnak arról, hogy a bolgárok odaözönlése előtt pannonok, utánuk matyók országa, azaz, előbb *Paeonia*, majd *Emathia* (Plin. *Maedica*) volt a későbbi *Makedonia*, majd *Bulgária* helyén (Iust. VII, 1).

Thessalia a dórok második beáramlása előtt aeol-paionok, főniciek (Kadmos) s boeotok lakta terület volt s *Aeolis*, *Orestia*, *Paionia*, *Pelagonia*, *Boiotia* neveken szerepelt (Paus. X, 8). A thessalok fölülkerekedésével lett a myrmidonok városa, Achilles születéshelye, *Phthia* helyett *Hellas* a székhely. Theseus nevéhez fűződik Megaris és Peloponnesos északi részének leküzdése – a korinthisi földszoroson át egész Athénig, ahol a mythikus elbeszélések homályából is már Erechtheus uralkodása végén kivehető a dór befolyás erősödése. Ennek a két utóda, Pandion és Aegeus, uralkodása alatt teljesen fölülkerekedett a dór hellénség, még pedig főképp a hazaárulásra vete-medett Theseus győzelmei által, kit atyja, Aegeus, hasztalan próbált előbb hideg bánásmódjával, később veszedelmes megbízásokkal elterelni útjáról. Az Attikával határos Megaris fővárosának *Megará-nak* (ma: Magara) alapítója Egyiptomból maurok és iónok keverék-népe volt (Paus. I, 44).²³ E tájról, Aigina szigetéről, került föl Peleus Phthiába, hol a myrmidonok királya volt.²⁴ A messeniekre a Kr. e. 742-ben végre fegy-

Maxyes, *Mazar*, Mazaocs, *Mazaei* (Strab. VII, 5. Plin. III, 26.), Maurusia-Mauretania, Marocco, *Makar*, *Magor*, *Mazzyiara* – *Maccyiara*, *Matsya* névváltozatok igazolják Plinius (V, 1.) abbeli észrevételét, hogy a libyiai város- és népnevei szinte kiejthetetlenek más nyelven, mint az övékén.

²³ Volt ilyenévű város és terület Thessáliában, meg Sicilia szigetén is.

²⁴ Peleus Aiakos fia; népe lakóhelye előbb Az-gina; a szomszédos Salamisra való az egyik *Ai*-as; a nép neve, *ach-ai*-ok, ilion-elam-olymp stb. révén magyarázathoz segít *Ach-illes* nevét illetőleg.

veres erővel törtek a spártaiak és 20 évig ostromolták sziklavárukat, Ithomét,²⁵ de annak elhagyása után is *Messene* (ma: *Maura Matia*) lakói még hosszú ideig folytatták szabadságharcaikat; végre is azonban közös elhatározással elhagyták Peloponnesost s faj rokonaikhoz húzódtak Rhegiumba, meg Szicília szigetére, hol Zankte helyén *Messanát* (ma: Messina) alapították; legtöbbjük azonban Libyába kelt át, hol a velük rokon maurok országa, Mauretánia, már régóta fennállt. Még a Don és Volga közé is települtek messenieiek, ahová szintén a Kr. e. VI. század folyamán a perzsa felsőbbség alá került Médiából Árpád-féle *magyarság* is telepedett, amelynek ott *sarmata* neve lett (Diód. II, 43), aminthogy valószínűleg ilyen nevű faj rokon nép lakta is már azt a területet akkor s ez vonzotta őket oda.

Eddigi adataim a legnagyobb valószínűséggel engedik következtetnem, hogy a matyók a kekropidákkal egyidejűleg jöttek át Egyiptomból Európába s a megaraiakból valók. A „nagy szőlész” *Maron* népe, a *cikonok* szintén Egyiptomból kerültek Thrákia déli részébe, a Hebros-folyó (ma: Marizza) vidékére. Papjuk és királyuk *Maron*, városuk *Ismaros* („mar város”), területük *Maronea* – ugyanazon nevek, melyekkel a Nilusdeltától nyugatra az Amon-vidéken találkozunk (*Maron*, *Marea*, *Mareotis*). Előindia felett a tocharok északi szomszédaiként is vannak említve *cikonok*. A cigányok egykori hazájának hol Egyiptomot, hol az előindiai Malabart tartják. A *cicon* névnek a *cigányhoz* való hasonlósága s a *more* megszólítás, mely a latin (oláh!) *Maure* vocativus másának látszik, legalább is föl- említést érdemel. A cigány- és matyónők még korunkban is hasonlatos kendő- és szoknyaviselete, valamint Délindia s a bulgáriai Emathia fővárosának *Madara* neve bizonyos kapcsolatot sejtetnek a matyók és cigányok közt, úgyhogy eredetileg annyira maurok a *cikonok* is, mint az indusok, ha volt is típusukban eltérés. Diodor főntebbi adatán kívül azonban minden valószínűség szerint mifelénk azok a *cikonok* kerültek, akik Egyiptomból jöttek Thrákiába, vagyis ezek csakugyan a „fáraók ivadécai”.²⁶ Az indusok Ázsiába telepedését *Dionysos* nevéhez fűzi az ókori klasszikus hagyomány, úgyszintén

²⁵ Kapcsolatosnak látszik Ithome mai *Bolhane* neve a *Balkán* elnevezéssel, meg a vulkán szóval.

²⁶ Diod. I, 18–20. Plin. n. h. VI, 20.

Myrina amazon népének az egyiptomi Amon-vidéki, meg a thrákiai települését is.²⁷ Média, mely mind kultúrájánál, mind hatalmánál fogva nagy hírre és jelentőségre jutott az ó-korban, mindenkor kész volt segíteni az árjaktól szorongatott indus *Panda-nemzetet*, a mai dravidák amazon őseit, akik még a keresztény időszámítás kezdetekor is az ősi amazon-rendszer hívei voltak, miként a médok és armenok.²⁸ Az ókori hagyomány szerint, mely az indusokat azonos eredetűeknek veszi a^ éjszakai magyarakkal (Mauri), a Gangestől délre lakók napbarnította színt mutatnak; de nem oly *égett* színűek, mint az aethiopok, se nem göndörhajúak, mint a libyai aethiopok. Az éjszakai lakók színe az egyiptomiakéhoz hasonló. A *Pandionis regio*-t, melynek *Modura* (ma: Madara) volt a fővárosa, Ibériának is nevezték; kasztheosztásuk is az ibérekhez volt hasonló.²⁹ A napbarnította színű, de nem göndörhajú aethiopok – ban sejtethünk rá leginkább Maron népére, melynek volt valami közelsége s színbeli hasonlatossága a matyókhoz, Achilles népéhez, csakhogy ez nem volt aethiop, hanem legföljebb az Aiginával szomszédos Megaris népéhez hasonló ión- és maurkeverék. A harcias kikonok Mentés és Euphemos vezérlete alatt a trójaiaknak mentek át segítségükre; de Achilles és Odysseus is vonakodott Agamemnon hadivállalatát támogatni. Ennek a megfejtése nem sikerült eddig; de Odysseus a kikonokkal oly ellenséges lábon állt, hogy a trójai háború utáni bolyongásában városukat lerombolta s kirabolta; mígnem Ismaros lakói a szomszéd kikonok segítségével végül megverték az achaiokat. Az erős boráról híres *Ismaros* közelében volt *Maronia* (ma: Marogna) városa; *Maron* volt Ismarosban a papja Apollónak, aki nagyon sajnálta az elesett Hektort s Achillesen ennek halálával s holtteste meggyalázásával tölti bosszúját. Ezenkívül a cikonok aethiop-ion voltára mutat a mythikus genealógia is, mely szerint Xuthos nejeinek, Kreusának, s Apollónak fia volt *lón*, az iónok törzsatyja.³⁰ Odysseus

²⁷ Amennyiben *With Wats* angol geológus szerint Ausztrália, Dél-afrika, India és Délamerika valamikor összefüggő szárazulat (*Gondvana*) volt, Nyugat felől jelzett útjukat megjelölni pontosan nem ad módot az ókori írásbeli hagyomány. L. Plin. 21. skk. Diód. I, 19. II, 38. Strab. I, 3. 31. XVII, 3. 7.

²⁸ Plin. n. h. VI, 23. *Gens Pandae sola Indorum regnata feminis*. V. ö. Strab. XI, 13. s a Mahabharátát!

²⁹ Strab. I, 3. 21. II, 3. XVII, 3. 7.

myja Hermes mythikus unokája; természetes atyja azonban íem Laertes, hanem Aeolus fia, Sisyphos, Korinthos alapítója, ti ravaszságáról híres, mint Odysseus anyai nagyatyja, Antykos, Hermes fia, Antikleia atyja. Sisyphos egyik testvére, Uhamas, a feneciai Kadmos leányát, *Ino*-t vette nőül, a másik pedig, Salmoneus eliszi király, atyja *Tyro*-nak, kinek Poseidontól való fia Neleus, pyloszi király, *Nestor* atyja. Az iónok és aeolok az Ammon-Ra = Baal = Apolló-tiszteletben egyesültek – valószínűleg már Egyiptomban, honnan Peloponnesos Ény-i részébe (Messene: Elis, Pylos) jöttek s onnan a heraklidáktól nyomva egyrészek Athénbe, ión-aeol kapcsolatot jelent Aeneas házassága Kreusával, valamint az ő s a fia *Dardanides* jelző-neve, úgyszintén Poseidonnak Libya-, Tyro- és Helle-vel kapcsolatai és leszármazottaik.

Achilles stemmájában is mutatkozik némi keveredés. Nagyatyja, *Aiakos*, Aiginia királya, Atlantissal mutat kapcsolatot; de leszármazása Gaea és Urán két gyermekére, Okeanos- s Tethys-re megy föl Asopos folyamisten leánya (Aigina) és Zeus révén. Aiakos fia, a boeotiai myrmidonok királya, *Peleus*, valamint szintén Okeanos s Tethys 50 lányának, a doridák – vagy nereidáknak egyike, *Thetis*, – szerepelnek Achilles szülőiként. Tanítómestere és kísérője volt Phoenix.³¹ Még a trójai háború előtt született neki fia, Neoptolemos vagy Pyrrhos, Deidamiától, ki leánya volt Lykomedes szkzyroszi királynak, kinél Szkzyrosz szigetén rejtezkedve élt Achilles. Neoptolemost az atyja halála után Odysseus vitte el Trójához,³² melynek bevétele után Neoptolemos birodalmat alapított Epirosban, annak királya lett s Menelaos és Helene leányát, Hermionet vette nőül (Horn. Od. ÍV, 14). A Pyrrhos s a Fülöp nevet többen viselik utódai közül,³³ mint az al-Duna-melléki *Emathia* fejedelmei; az epiroszi molosszusok Neoptolemos nevű királyának a leánya,

³⁰ Od. IX, 197. II. II, 846. XVII, 73. – Hogy a cikonok területe, Ciconia, a tengerparton egész a dalmáciai *Lissosig* (ma Alessia) terjedt volna erre eddigelé adatra nem letem. – *lon-t* az athéniek királyaként is találjuk jelezve, de ezek az athéniek voltaképen az elamiak, kiknek utolsó királya Kodur Nachundi Kodros volt.

³¹ A myrmidonok s aeol-pelaszgek (paeonok, föniciiek) közelebbi kapcsolatát jelzi Achilles melletti szerepe Phoenixnek, aki tiltott szerelméért atyjától, Amyntortól, a dolopok királyától, megátkozva menekült Peleushoz.

³² Od. XI, 506.

³³ *Philippi* városának Fülöp, N. S. atyja, volt alapítója; ma *Filibeh* a neve. De volt Makedoniában *Philippopolis* nevű város is, mely ma is viseli e nevét. A *philippos* görög szó azt jelenti: ménkedvelő.

Olympias, III. Fülöp unakedon király neje, Nagy Sándor anyja szintén Aeakida volt, valamint Perseus is, Makedonia utolsó királya. Nagy Sándor híres hadvezérének, *Antigonos*-nak, ki, az ipsosi csatában elesett (Kr. e. 301.), több syriai és makedóniai király viselte nevét; *Antigonea* nevű város is volt nemcsak Epirosban, hanem Makedónjában is; de – mi több! – Makedonia s Thessalia közt volt az istenek lakóhelyének hitt *Olympos* hegye is.

Még van néhány adatcskám a matyók, Achilles népe, kilétének megállapításához. *Minyas* boeotiai király leánya *Alkathoe*; de ugyanez volt a neve *Megara* fellegrvárának, melynek falait Pelops fia, Alkathoos, építette föl újra. Szintén *Megara* volt a neve Kreon thebai király leányának, ki Herakles felesége lett, ami a dór-thessalok fölülkerekedését jelenti Boeotiában. Boeotia ősi városa volt Orchmenos; de volt ilyen nevű város Árkádiában is. A *Minyae* „menyeiek” vezére, Iason, *Aeolos* unokája; atyja és nagybátyja (Kretheus és Athamas) pedig Aeolos fiai; Athamas és Nephele gyermekei Phrixos és Helle; második neje, *Kadmos* lánya, *Ino* lett.³⁴ Szintén belekapcsolódik még Achilles népe stemmájába *Asopos*³⁵ neve, ki szintén Okean és Tethys sarjadéka, mint a nereidák, köztük Thet^{is}, Achilles anyja; gyermekei: Aigina, Evadne, Euboea, miként ő, mind kapcsolatot mutatnak Boiotiával s Thebai-val; *Aigina* + Zeus leszármazottja *Aiakos*, kinek a fia, *Peleus*, Achilles apja. A matyók bizonyos kapcsolata látszik Megaris lakóival, tehát a *lelegekktl* is (Paus. I, 44), akiknek Troasban (kisázsiai Mysiában) a nagy, erdei Satniois-patak mellett volt *Pedasos* nevű városuk, székhelye uralkodójuknak, Altesnek, kinek leányától lett Priamos két fia: Lykaon és Polydoros. De volt ilyen nevű város Messenében is; meg Achilles lovának is ez volt a neve.

Ne feledjük, hogy a peloponnesosi Messenia fővárosának, – *Messene*-nek, mai neve *Maura-Matia*. A mythikus genealógia homályából kivehető annyi, hogy az aeakidák Atlantis (aia: ai-akos, ai-as, ai-gina, ai'-aie) őslakosságához (*ach-ileus*, *ack-mok*) tartoztak, melynek a később *Lemuria-n&k* nevezett *ős-gaia* = *ős-magya* valamely sokszigetű (poly-nez) maradványának, az 50 nereida vagy dorida egyikének (Thetis) népével történt egyesülése Hesperán vagy Egyiptomban, esetleg mindkét helyen. Erre a következtetésre vezet a *myrmidon* (mys-méd) név. *Myrina* népének tartozékaiként mutatkoznak a *Messapü* Calabria- és Apuliában; a *maurok* (marok, mórok) Hispánia-, Libya- és Egyiptomban; a médok és myzok, valamint a székeltek és *Diomedes* „madarai”, kiknek a dórság nyomása elől Aeiólián és Akarnánián át Árkádiába, onnan meg

³⁴ Hera a Bacchus fölneveléseért gyűlölte Athamast és Inót; Athamasra örvöngést eresztett, amittől ez megölte fiuk egyikét, Learchosí; a másikkal, Melikertessel menekülve Inó egy szikláról a tengerbe vetette magát, hol tengeristennővé („*Leukothea*”) változott, a fia pedig tengeristenné („*Paláimon*”; „*Porünus*”). V. ö. Paus. I, 44. X, 8.

³⁵ Asapos neve egy boiotiai folyónak (ma: Asopo) is.

Délitáliába (Argyripa = Árpi) mutatkozik útjuk. Legközelebb állóknak látszanak tehát matyóink eddigi adataimból Boiótia, Megaris és Messenia egykori lakóival; a messeniekből nemcsak Siciliába s Libyába történt átvándorlás, hanem a Don- és Volga-folyamok közé is, hova a médoktól is települtek magyarok – Média meghódítása után. Ezekből a matyókból, vagy pedig sarmatákból valóknak vélhetők a palócok, meg tán a csángók.

A történetírók eddig a médokat többnyire rokon-népnek jelezték a perzsákkal. Herodot szerint Media a médok (Myrina népe) odatelepedése előtt *Aria* volt. Szomszédságában iónok (Perse népe) települtek Elamot, melynek különösen sok zaklatást és rablást kellett szenvednie egy szomszédos vad árja néptől, mely a Kr. e. 3000. év körül *Sasa* elfoglalása után rövidesen fölékerekedett Elamnak, azaz, *Persis*-nak, melynek azután az ő nyelvén *Persia* lett a neve.³⁶ Ennek új urai, a perzsák, most már a médok országára kezdtek agyarkodni. Már az is növelte a feszültséget köztük, hogy Myrina és Perse népe amazon volt, a polyandria híve; a perzsák ellenben a polygamia hívei voltak, miként a zsidók s a hun-ugorság által elnyomott törökök is. A hun-mongol-tatár-perzsa rokonfajta nép; ez a szláv-árjaság árasztotta el idővel sármatainkat. Lehet, hogy az *Atyla* („atyuska”) szó ezek révén vált a szláv cárok címévé. Talán a tatár *Batu* kánt ez az egykori hun, illetőleg onogur kapcsolat vitte rá Magyarországra meghódításának kísérletére. Bizonyára gyengítette Media erejét a polygamia zsidóság bevándorlása a Kr. e. 722. évi assyr hódoltság alól. Mindazonáltal a Kr. e. VI. században Kyaxares egy Nagymédiát hagyott utódjára, *Astyagesre*, ki azonban „meg gondolatlanlanságaival tönkretette magát is, nemzetét is” (Horn. Od. VII, 56. skk. v. ö. Strab. XI, 11). Kyros ugyanis, aki 559-ben győzelmet aratott fölötte, 550-ben megölette őt, mivel „cselt szőtt ellene”. Így lettek a médok „ó-perzsák” a történetírásban. Elősegítette a perzsa Kyros győzelmét az, hogy a

³⁶ Ez az árja-geta-szkytha nép található különböző neveken: arimasz-Pok, kyklopszok, karamánok, masszagéták, dákok, cheták, szakák. A perzsákkal rokonok voltak a hunok, spártaiak és sabinok is, miként a Mars-Ares-, Hadúr-kultusz mutatja; ezeknek rokonaik az umbrok, sabellok, samnitok, picenumiak s hirpinok, kik nevüket a farkast jelentő *hirpus* samnit szótól vették, miként a *hirkánok*, *varkánok* neve is farkast jelent a médban. Strab. V, 4. VII, 1. XV, 2. Tac. Germ. 3. Paus. II, 18. A Mars-kultusz jelképe: *auris* (dárda) és kard.

háromfelől is árja-szorongatásnak kitett Parthia már előbb elpártolt Mediától. Pedig a parthusok egyazon fajú és nyelvű nép voltak a magyákkal; ezért találjuk őket *médoknak* is nevezve az ókori írónál. De elpártolásuk után 600 évvel már csak félig volt méd a nyelvük, félig ellenben szkytha (Justin. Ep. 42, 2). Helyes nyomon járt tehát a mi tudós *Jerney* Jánosunk, midőn *parthusok ivadékanak* állított bennünket.

Eddig Ázsiát vélték az emberi kultúra ősfészkének; ezért vélték az egyiptomiakról, hogy „talán” ázsiai eredetűek. Ma azonban már kétségtelen, hogy a kultúrát a régi Gaia, Magya (Lemuria), Aia, Uran, Atlantis ibér s pelaszg ősnépei (médok, pannonok, óstrákok, föníciai, etruszkok) hozták mind Európába, mind Ázsiába.³⁷ Szinte kész bizonyossággal tették meg a régi klasszikus kultúra főképviseelőinek a szanszkritokat s árjakat. Pedig azt az ősrégi civilizációt, azt az őskultúrát tévedés árja népeknek, akár szanszkritoknak, akár aszsiroknak tulajdonítani, mivel a pelaszg thrákokból való szumérok vitték amaz őskultúrát Mezopotámiába, mint ahogy szintén pelaszgokkal s ibérekkel kapcsolatos az egyiptomi is; az egyiptomiak titkos írását is aethiop eredetűnek írja Diodor (III, 3). A keltákat még többnyire Nyugateurópa őslakóinak veszik a történetírók, mert csak ide tudják elvezetni a Keltiberia elnevezést.³⁸ Sőt a kelta-gallokat Franciaország régi lakóinak is vélték (a franciák ilyére), akik onnan kerültek Itáliába, sőt Kisázsziába is. Az én adataim szerint ellenben már az ó-korban laktak Kisázsziában kelták; övék volt ugyanis *Caria*, melyet később *Galatia* s *Gallograecia* neven is találunk. Ázsia felől tódult ez a rablást űző, nyers, vad népség

³⁷ Az ókori hagyomány szerint a kultúra legalsóbb fokán álltak a nomád szkytha népek: szakák; masszaeták, (alánok, hunok); arimaszpok (kyklopsok); perzsák, geták (latin írónál: dákok), thusszaeták, (góthok, Chatti, Cheta, hetiták, Cissii); heraklidák (dórok, hellének; szabinok s főelemükben a germánok (Hdt. I, 125. Strab. VII, I, 1.; XV, 2. Tac. Germ. 3. Etym. Magn. s. v. Chones). – Félkultúr népek a kelták: galaták, gallok, boiok, szkordiszkok, tauriszkok, taurisztok, ligyriszkok, ligyek; károk. (Strab. VII, 3. XIV, 3–5. XV, 2. 3. Justin. 33. 7. Paus. I, 30. 35.) – Összetévesztésük főoka az, hogy ezek a nevek több változatban szerepelnek régi följegyzésekben és művekben; meg az, hogy ókori térképeken egyidőre vonatkoztatva szerepelnek egyes területek különböző időbeli birtokosaik országnevei (mint pl. Kisázsziában: Mysia – Lydia – Paeonia – Kária (v. Gallograecia) stb.

³⁸ Innen ered azután az efféle műkedvelő, könnyed historikuskodás, aminő pl. ez: „Tabán üresen maradt telkein és Békásmegyér határában őskori kelta emlékek után kutatnak. Találtak is nagy tömegben vörös

Nyugatnak; ellepte Ibériát is, melynek így lett a neve *Celtiberia*, valamint Galliát, mely területeken ő előttük ősrégi ibér lakosság volt, később Galliában szikan is.

Mint Görögországnak, úgy Itáliának iber-pelaszg őslakosságát is, a valódi latinságot (*casci* vagy *prisci Latini*), szintúgy ázsiai nomád árják nyomták el: a szabinok, kikhez számítják a szamnitokat s az urnber-szabellokat is (Strab. V, 4). Ez az ázsiai geta-dákokkal, hellénekkal, germánokkal, perzsákkal és szikulokkal is rokon *Mars-* és *dárda-* (quiris) vagy *kard-tisztelő* szkyltha nép vitte Itáliába a *gentiüs birtoklás* s a *pater-familias* szervezetéi. Ez a spartaias jellegű nép az ázsiai Persisből, Caramania szomszédságából, került Európába, mégpedig Lakedaemonba, majd onnan gyarmatosokként t Itáliába, hol kb. harmadfél százados harcok és pártvillongások által Rómát egy „új latin”, vegyes lakosság hatalmi központjává teszik (509), s köztársasági kormánnyal váltják fel a királyságot.³⁹

A szabinok, görögül *Zeftroi.*, és spártaiak (hellének) kapcsolatban álltak fajilag a zsidósággal. Legalább erre a következtetésre vezetnek a következő szavak: *Sabbat a* (-orum) a zsidók heti ünnepe, szombat (sabec), melyet később a rómaiak is ünnepeltek; *σάββατον* szombat, nyugalomnap (tbsz. hét); *σαββα-αρχός* szombati, zsidó; *σαββατιών* szombat ünneplésére szolgáló ház (zsinagóga); *σαββατικόν* szombat-ünnep; Sabazius (*Σαβαταίοι*) Bacchus (Dionysos) mellékeve; *σαββααιμός* Bacchus-ünnep. Vonatkozást sejtet velük *Sába* arabiai város neve; Sabaeus = arab, Sabaei – Sába város lakói, sőt az eddig még titokszerű homályban rejlő „*Sába királynője*” is.

festésű edénytöredékeket, vonaldíszes urnát, terrakottát, hasonlókat azokhoz, amilyenek Délfranciaországban kerültek elő a földből, – jeléül annak, hogy ezen a földön a rómaiak előtt magas kelta kultúra volt.” (Szekula Jenő, Pesti Hírlap, 1936. VII. 15.) – Pedig hajdan Franciaországot is ibérek lakták, a kelták előtt sokezer évvel. Azok az őslakók-korabeli leletek, igenis, egyezhetnek a hazánkbeliekkel. Vagy mindenáron meg akarjuk tenni a keltákat Gallia őstelepeseinek, Magyarország egykori lakóinak s az európai kultúra ősképviseleinek?!

³⁹ *Ar esz–Mars* (Hadúr) kultusza a cheta-dórok és szabinok s a hozzájuk tartozó samnitok, hirpinok, picenumiak, caramánok kapcsolatán kívül a hunokéra is enged következtetni. A *quiris* v. *curis* szabinul a. m. lándzsa, hosszú gerely, hajító dárda, kopja: „sive quod hasta *quiris* est dicta Sabinis”. Innen a Quirites a. m. szabinok (később a római állampolgárok megtisztelő megszólítása). Fővárosuk neve *Cures* (ma: Correse), Numa és Ancus hazája; *Quirinus* az istenített *Romulus* neve, amiből erősbödést nyer az a megállapításom, hogy ez a szabinná formált „kis Remus” a Ramnes ínyére való elnevezése (Titus) Tatiushoz, a szabinok királyának, aki Romulus uralkodótársaként szerepel. Ezt a „*kis Romus*”-t kinek neve alá majd 500 év történetét gyömöszölték be, Titus Tatiushoz meggyilkolása után époly fortélyosan tüntették el a monda színpadáról, mint amily találékonyan hipnotizálták az őslakosságot az ő első királyuk, Numa s a „láthatatlan” Egeria nimfa összeboronálásával. Ezért írhatta Dionysios (I, 72.), hogy Róma kétszer épült. (L. Strab. V, 4. XV, 2.)

A falánk perzsák nem érték be Eiam (Aethiopia) és Media meghódításával. Kyros idősebbik fia s utóda, II. Kambyses (529-522) Egyiptomot ugyan könnyűszerrel elfoglalta; de Libyában, ahová súlyos betegsége (nyavalyatörés) miatt Dariust (Histaspes) küldötte a méd-rokon maurok meghódítására, be kellett érnie a meghódolás külső jeleivel. Aethiópiát is meg akarta hódítani, de éhségtől pusztuló seregével kénytelen volt visszatérni. Éppen új *Apis* ünnepet tartott Egyiptom népe, amit Kambyses a serege kudarcán kitörő közörmönek vélvén *Apis* bikát leszúrta, papjait vérpadra küldte, templomait megfertőztette; nem kímélte még udvara s kísérete tagjait sem. Dühre lohadtával hazafelé indult s nagyon sietett, mert lázadás hírét vette, de útközben rejtélyes módon, állítólag önmaga megsebzésében, meghalt. Utódjául általa megöletett öcsöcséhez nagyon hasonló perzsa bitorolta a királyi hatalmat, de családja kiderültével meggyilkoltatván, *Darius*, a jogosult örökös foglalta el a trónt (522–485) s birodalma újjászervezése után kimeríthetetlen segédforrásai birtokában folytatta elődei hódító politikáját a fajrokon-népek erősítése és egyesítése céljából. De folyton kész támogatói voltak továbbra is a régi görög államok buktatására irányuló lázongásoknak, miként ezt Aegeus fiának, Theseusnak és Peisistratos fiának, Hippiasnak, példája mutatja. Európában 515-ben kezdett hódítani *Darius* a Fekete-tengertől északra lakó nomád szkythák területein. Onnan azonban futva menekült hadával; egyik vezére, Megabazos, azonban mégis meghódította Thrákiát a Strymonig, valamint Makedoniát is. Utóda, Xerxes is átjött Makedoniába s a boeotiai thesszalok és más görög népek átpartolása, vagy meghódolása után még Athénbe is bevonult, melynek lakói ingó vagyonukkal s jószágaikkal Salamisra s Aeginára menekültek. A salamiszi öbölben a perzsa flotta Xerxes szemeláttára csúfos vereséget szenvedett; mire sietve vonult vissza. Vezére, Mardonius, a rábizott jelentékeny haderővel újra berontott Attikába s Athént teljesen elhamvasztotta; de az egyesült athéni és spártai sereg elől Boeotiába húzódott vissza, hol hosszas veszteglés után túlerős hadával támadást intézett a görög hadak ellen; de az ő elestével hada futásnak eredt.

Sparta és Athén barátsága azonban érdekbarátság volt. Mikor a 464. évi iszonyú földrengés megrázkódtatta Lakóniát,

az ottani heloták s a messeniek szabadságuk visszavívására fegyvert fogtak. Sparta Athéntől is kért segítséget ellenük; de Athen vonakodott az ellenséges érzületű Spartát támogatni. Mikor utóbb 462-ben küldött is neki segédhadat Kimon szorgalmazására ennek vezérlete alatt, az athéni seregben sokan a lázadók győzelmét óhajtották, mit megsejtven a spártaiak, visszaküldték Ithome alól az athéni segítséget. Pausanias, sőt Themistokles és Kimon szerepléséből is kivehető nemcsak Athen és Sparta ellentétes érdeke, de az is, hogy a spártaiakat a rokonfajú perzsáktól az tette óvakodókká, hogy a perzsa had győzelme esetén nem menekedett volna meg nemcsak a rablástól, hanem sarctól, sőt leigázástól sem. A perzsáknak mégis előnyére vált a görögországi államok (Athen, Sparta, Thebai) vetélkedése, miáltal utoljára is hatalmuk alá kaparintották a kisázsiai görögséget. Artaxerxes, a „nagy király” az önzés által megalázott egyenetlen Görögország szabaddá s önállóvá nyilvánított államainak és szigeteinek önállósága fölötti örökösödést magára vállalván Spartára bízta, miáltal a perzsák jogot nyertek arra, hogy bármikor beavatkozhatnak Görögország ügyeibe. De a véget érni nem akaró perzsa támadásokkal bírt a dór-hellenség, Sparta is a régi lakosságnak fölékerekedni, mire azután az üldözött s elnyomott görög őslakossággal rokon matyók királya, Fülöp, miután kiverte hazájából a betört paionokat és thrákokat, Athén ámításával hatalmába kerítette Athénnek makedón és thrák parti gyarmatvárosait s a pangaioni aranybányákat, újjászervezett hadával győzedelmeskedett az athéni szövetségen s királyi címet vett föl (356. Kr. e.). Hatalmát csakhamar sikerült a Hellespontosisig terjesztenie s az amphiktionai szövetségből kizárt Phokis szavazatainak elnyertével jogot nyert a beavatkozásra Görögország ügyeibe (346. Kr. e.).⁴⁰ Az összes görögök egyesítésére irányuló törekvéseit Görögországban is felkarolták, mert ebben látták fönmaradásuk biztosítékát. Szövetségébe vonta Sparta *peloponnesosi* ellenfeleit, megválasztatta magát Thessália archonjává, befolyást szerzett Euboián és Epeirosban, s még a dór-fajbéli aitolokat is sikerült megnyernie. Thebait legyőzven a boiot szövetséget feloszlatta. Athénnel békét kötött ugyan, de ennek le kellett mondani

⁴⁰ A Kr. e. VII században alapított Makedonia Fülöp koráig igen csekély befolyást gyakorolt Görögország sorsára.

chersonesosi birtokairól s föl kellett oszlatnia tengeri sym-machiáját. A többi görög államot is igyekezett megnyerni kíméletességével; csak Spartát fenyegette meg határai elpusztításával, amiért nem akarta beengedni falai közé. Ezután megalkotta az általa egybehívott korinthisi kongresszuson az új görög szövetséget, mely őt, Makedonia királyát, az egész görög haderő fővezérének ismerte el.

A görög államok egyesítését a perzsa birodalom megdöntésére akarta felhasználni. Először is a kisázsiai görögöket szándékozott elpártolásra bírni Darius Codomanustól s az oda-küldött elocsapatot a derékhaddal követni akarta, midőn egy testőre megölte (336).

Fiának, Nagy Sándornak első dolga volt a görögök s barbár szomszédaik mozgolódásának véget vetni. A legtöbb görög állam perzsa pénzen fegyverkezett; közülük először Thebai lázadt föl s legyilkolta a makedon-párt főembereit. Miután azonban az atyjáról reászállt thessáliai főhatalom (archonság) jogán Thebai előtt megjelent hűséges hadával, annak 6000 lakosát levágta s a többbit rabszjira fűzte, a forrongás elült. Athen még örömét is kifejezte Nagy Sándor előtt Thebai megérdemelt bűnhődésén s a korinthis kongresszus egyhangúlag ruházta rá Nagy Sándorra a perzsa háború fővezérletét. Most haza sietett s anyja, *Olympias*, és bárgyú féltestvére, Archidaios kivételével kiirtotta az egész királyi családot; azután meghódoltatta a Moesiát, Illyriát s a Haemus északi részeit lakó gétákat.⁴¹ A perzsák ellen 334-ben kezdi meg hadjáratát. Mialatt fővezére, Parmenio, átkeleszti seregét a Hellespontuson,⁴² ő azalatt megkoszorúzza ősének, Achillesnek sírját. A kisázsiai perzsa satrapák véres küzdelemmel való legyőzése s az ellenszegülő Miletos bevétele után átkel a Tauroson s teljes győzelmet arat Dariuson (333. Issos, Ciliciában), aki megfutott ugyan, de anyja, neje s gyermekei a gazdag táborral együtt a győző kezébe kerültek. Darius birodalma felét,

⁴¹ A geták és perzsák rokonfajúságára mutatnak a Xerxes-háborúk. – Archidaios III. Fülöpnek törvénytelen gyermeke. A neje, *Olympias*, Neoptolemus epirosi (molossus) király leánya, az ő mellőzéséért ölette meg férjét egy Pausanias nevű fiatal makedónnal. – Illyria, a későbbi Dalmácia (fővárosa Delminium, ma: Almissa) és kb. Albánia. – Nagy Sándor 20 éves korában lett király s 336–323. uralkodott; tehát 33 éves korában halt meg.

⁴² 30.000 gyalogos, 4500 lovas.

családja váltságául 10.000 talentumot (kb. 63 millió P) s lánya kezét ajánlja fel a békéért; de Sándor feltétlen megadást követelt. A háború tovább folyt. – Sándor, hogy elvágja Perzsiát a hellénekkal való összeköttetéstől, először Egyiptom felszabadítását tűzte ki célul, de a perzsák hatalmába került *Tyros* föníciai fővárost 7 havi, *Gaza* palesztinai filiszteus várost pedig 2 havi ostrommal bírta elfoglalni. Egyiptom szabadítóként fogadta s megnyitotta neki összes erődeit. A lerombolt *Tyros* pótlására Nagy Sándor *Alexandriát* alapította. Fölkereste Amon isten jóshelyét, hol Amon papjai mint Amon fiát üdvözölték. E felmagasztalást Sándor elfogadta; sőt később el is rendelte, hogy alattvalói őt isteni tiszteletben részesítsék. Ez az első nagyobb dőresége, sajnos, nem maradt egyetlen! Isteni származásának balga hitében bizakodása nőtt s 50.000-re szaporított seregével átkelt az Eufraton, majd a Tigrisen is s Assziriában Arbela és Guatemala közt Dárius túlnyomó seregét megvervén, úgy széjjelszórta, hogy alig néhány ezer perzsa követhette a birodalom belsejébe futó királyát. Sándornak megadta magát *Babylon*, majd ennek példájára *Susa* is, s mérhetetlen zsákmányát amaz összes kincsei átadásával, *Susa* pedig 50.000 talentummal (kb. 63 millió P) növelte.

Spárta már Fülöp alatt sem fogadta el a makedón fenntartóságot; most meg idejénvalónak látta megdönteni. De a görögök széthúzása miatt szövetségesekre nem találván, hősies küzdelme ellenére vereséget szenvedett Antipatertől, Nagy Sándornak, (meg már Fülöpnek is) fővezérétől, az arkádiai Megalopolisnál (331); mire ő is belenyugodott a makedón többségbe. – Ezalatt Nagy Sándor elfoglalta a perzsa királyok székhelyeit: Persepolist, Pasargadait s az egykori Média fővárosát, Ecbatanát (ma: Hamadan), s ezek kifosztása után a kelet felé menekülő Dárius üldözésébe fogott; de amikor Parthiában értesült, hogy néhány hűtlen szatrapája Dárius helyett a baktriai szatrapát tette királlyá, ki foglyává tette Dáriust, Nagy Sándor azt az ál-királyt, Bessust, vette üldözőbe, hogy Dáriust kiszabadítsa; ezt azonban amazok megölvén, tovább futottak. Sándor fejedelmi pompával temettette el Dáriust s azontúl mint az Achaemenidák utóda s Perzsia nagykirálya fogadta a népek hódolatát.⁴³

⁴³ Achaemenes az Achaemenidák nemzetségének törzs-, Kyrosnak nagyatyja. Sándor is, a természete fékezhetetlen indulatosságában, legkiválóbb

Az iráni fennsíkra hatolván, a kezére került Bessust átadta Dárius testvére bosszújának, ki borzasztó kínzások közt végeztette ki. A birodalom keleti szélén Iaxartesnél várost alapított, *Alexandriá*-t (ultima: eschata); feleségül vette egyik meghódított uralkodó leányát, *Roxanét* (327), hogy ezzel példát adjon alattvalóinak, hogyan lehet Kelet és Nyugat népei közt kapcsolatot teremteni. Majd átkelt az Induson (326) s a Hydaspes (Behut) folyónál legyőzte s elfogta Pórus indiai királyt. Onnan azonban vissza kellett fordulnia, mert az út fáradalmaitól és a szokatlan éghajlattól elgyötört katonái megtagadták az engedelmességet. Két hónapba telt, míg serege háromnegyed részének vesztével Babylonba érhetett. Ott először megbüntette hűtlen satrapáit; feleségül vette Dárius *Sateira* nevű leányát; hű satrapáit megjutalmazta, különösen azokat, akik perzsa nőkkel léptek házasságra. Kedvezéseivel 10.000 ilyen vegyes házasságot sikerült létrehoznia. Mikor ehhez még perzsákból matyó mintára szervezett s fegyverzett sereget alakított, veteránjait pedig visszaküldte Makedoniába, erre már a többi is elbocsátását kérte; mikor azonban megkapta, bocsánatot kért és kapott királyától. – *Ekkor állott Nagy Sándor hatalma tetőpontján.* A világ szereplő népeinek követői jöttek üdvözölni őt Babylonba. De ez a makedón világuralom rövid tartamú volt: a mértéktelen élet 10 napi láz után, 33 éves korában sírba vitte a matyók nagy királyát (323), aki már-már fölszabadította a rokon mészáros s ión fajú népeket a geta-perzsa-spártai-szabin árják áradata és elnyomása alól.

Nem okvetetlen Sándor kedvezőtlen jellemzésére szolgált okot, hogy a fajtestvér mészárosok felé keresett szorosabb kapcsolódást a saját házasságával, valamint, midőn az egykori Media „perzsái”-ból alakított sereget s „perzsa” nőkkel való házasodásra igyekezett rávenni embereit. Sőt, hogy elvette feleségül *Sateirát* is, Darius leányát, ezt okos elhatározásnak minősíthetjük, ha elgondoljuk, hogy első nejétől nem volt még akkor gyermeke; már pedig neki s országának elsőrendű érdeke volt utódról gondoskodni. Media meghódítójának, Kyrosnak fia, II. Kambyzes is már Astyages (Eurymedon) mészáros király leányát, Mandanét vette feleségül. Bár a mészáros nép volt, nem polygam, mint a perzsa.

Alexander halála után, mivel örököse nem volt, Archidaeust, hülye féltestvérét, Fülöpnek egy larissai Philine nevű táncosnőtől való fiát, kiáltották ki a versengő vezérek királynak;

vezéreit végeztette ki, vagy saját kezével szúrta le Marakandában, amiért kétségbe merték vonni az ő istenségét s ki mertek kelni túlságos hiúsága ellen. – Új adataim összetűzésében Ujházy László, s olykor Vaszary K. Ókor-történelmét használtam vezérfonalképen.

majd, amikor Roxanének fia született, ezt a kis Alexandert ismerték el királyuknak. Makedonia és Görögország élén meghagyták ugyan Antipatert, de a kormányzást és katonai hatalmat a helytartók (diadochok) megosztották maguk közt. A köztük folyó harcokban kiirtották Alexander családját s Antigonus kisázsiai helytartó példájára fölvtették a királyi címet. A frigiai Ipsosnál vívott döntő csata (301) után Ázsia teljesen elvált Európától; Egyiptom is újra független lett s az Alexander előtti állapot állt helyre; ám az új alakulásban a görög-makedón elemnek jutott a vezetőszerep.⁴⁴ De a cheta-hellén-dórságon s ezek tartozékain, az aetolokon és thessalokon, úgyszintén a spártaiakon kívül ott voltak még ez utóbbiak itvliai gyarmatosai, a sabinok, kik a Kr. e. VI. század vége felé (509) már teljesen fölékerkedtek a régi latin lakosságnak s lassankint bénították, majd meg is szüntették a matyók vezetőszerepét.

Kr. e. 168-ban Perseus makedón király Pynánál vereséget szenvedett a gyűlölt rómaiaktól; L. Aem. Paullus consul életfogytig tartó fogságba hurcolja őt. Makedonia megszűnik királyság lenni: névleg független négy részre oszlott külön tisztviselők kormánya alatt.

A senatus a Perseussal való összejátszással gyanúsított görögöket számadás végett Rómába idézte, összesen 1000-et, köztük Polybios történetírót is; ezekből 17 évi raboskodás után csak 300 tért vissza hazájába. Ezek is szították otthon a gyűlöletet Róma ellen, melynek beavatkozásai a görögök ügyeibe már régen idegenkedést keltettek a „felszabadítók” iránt. Ki is tört végre az elkeseredés, mikor a senatus a sabin-sággal rokon Sparta közbenjárására elrendelte, hogy az achaiai szövetségből a nem achaiai eredetű államok (Sparta, Argos, Korinthos) kilépjenek. Erre az achaiai szövetség fegyverrel támadt Spartára (148.), hogy megakadályozza a római senatus akaratának végrehajtását. Róma éppen akkor harcban állt a punokkal is, makedónokkal is. Makedoniában egy kalandor, Andriscus nevű rabszolga Perseus király fiának adván ki magát kikiáltatta magát királynak, megszállta Makedoniát s Thessaliát fenyegette. Metellus consul hasztalan próbálta kibékíteni az

⁴⁴ Alexander roppant birodalmából alakult nevezetesebb államok: Makedonia, Görögország, Syria, Egyiptom. Ezeken kívül több kisebb állam is független lett, úgymint: Pergamon (Mysia), Bithynia, Pontus, Armenia, Júdea.

achaiiai szövetséget; vezér-utóda, a durva L. Mummius, azután az Isthmoson ellenálló görög haderőt megsemmisítette: a virágzó és gazdag Korinthos rombadőlt, lakossága rabságra jutott. A görög szabadság is elveszett. Az achaiiai szövetség városai – Athen és Sparta kivételével – *a Makedoniából alakult provincia* felügyelete alá kerültek (146). így a rómaiak lettek Nagy Sándor hatalma és birodalma örökösei.

Ez a matyó nép volt *Csaba* „mogera”; ennek országa, *Emathia* (Plin. Maedica-ja), a *Mogeria*. így megérthető már *Csaba* kapcsolata Görögországgal, nemkülönben Atilával s a hunokkal is, amennyiben a matyók országa a Kr. e. 700. év körül a cheták által elárastva Makedonia lett, melyet a Kr. u. 700. év körül az Atila hun népből való bolgárság lepett el. Az *Oba* és *Csaba* nevek sem okoznak többé zavart, ha a matyó fejedelmek olyan címnevének vesszük, aminő volt a hunoknak *Atila* s az orosz cároknak *atyuska*, a méd-magyarságnak Árpád (Aspadas), a latinoknak *caesar* és ennek változatai. így érthető meg Atila és *Csaba* lehetetlen nagy életkora, valamint Imikkel való kapcsolata. Az Árpád névéhez kapcsolódó méd-magyarság, valamint a székelyek (myzok) és matyók (myrmidonok) rokonsága teszi érthetővé, miért mentek innen Álmos magyarjai elé Rutheniába; ezért állottak azok mellé addigi fejedelmüktől, Maróttói, akinek a népe szintén iber-magyar volt ugyan, de csak a székely volt köztük gigász-, a többi szikán-pelaszg, titánivadék: ezért kellett a pannón-Marót névéhez a *Menu* jelző, miután sok vérontás után békés kiegyezés jött létre közte s a méd-Marótnak, Árpádnak magyarsága közt. A matyók szorosabb, faji és nyelvi, kapcsolata a méd-magyarsággal, teszi érthetővé, miért kaptak itt elhelyezést a matyók és palócok; úgyszintén az is, hogyan lett Aba Sámuel I. István királyunk hűgának férjévé, országunk nádorispánjává, majd királyává is. Ebből azonban nagyon valószínű, hogy *Csaba* népe akkor már a kereszténységre tért. I. István ugyanis elsősorban a keresztény vallásra térni nem hajlandó s száműzött unokaöccsét, sőt a ledér életmódot is folytató Vazul helyett, kit forrongásban való részességért megvakíttatott, Urseolo Ottó olasz herceg s nőtestvére, Mária, fiát, Pétert, szemelte ki utódjául. Természetes azonban, hogy a *matyó* név helyett a különböző krónikáírók változtatva használják országuk későbbi *bolgár*,

sőt *makedón*, vagy pedig régibb *görög* lakóinak a nevét, amennyiben azon a területen idők folyamán *Pannónia* – *Graecia* – *Emathia* – *Makedonia* – *Bulgaria* nevű országok voltak. A krónikái stemmák azonban itt épúgy, mint az ókoriak, ország- és népgenealogiák is egyszersmind.

Makedoniai Nagy Sándor népe őstörténetéről bővebb adatok találhatóak szerző következő műveiben:

1. De Madiarorum ac Pelasgorum origine. (Bp. 1922. Lampel R.) –
2. Unde sint orti Medi, Pannonii, Phoenices, Etrusci. De primordiis Madyarorum. (Bp. 1931. Lampel.) –
3. A magyarok őshazája és őstörténete. (Bp. 1933. Franklin kk.) –
4. Classica Philologia a történelem alapozója. (1936. Lingua, Bp., Tisza István-u. 26.)

II. RÉSZ.

A tudákosság hajtásai.

I.

Pár évtized óta az előkelősködés és tudákosság sehogyszem akarja bevenni a meggyökeresedett *félegyházi*, *nyíregyházi*, *pannonhalmi* stb. formákat. Kivált a máshonnan oda-származottakból egyre szaporodik a számuk azoknak, kiknek jobban tetszik a lajhár-hang *végzetű* alak; de a tudákosok azzal is érvelnek: ha *albertfalvi*, *kétegyházi*, *bashalmi* alakokhoz ragaszkodnak, miért nem alakulnak így *kassai*, *cinkotai*, *majsai*, *lőcsei*, meg – amit legjobban kiemelnek – *budai*? Pedig könnyen rájöhetnének, hogy az *a*, *e*, *b*. személyragok nem maradnak meg az *i*-képző előtt, mint régi neveinken láthatjuk, úgymint Bánhid, Esterházy. A „*tokaji*” még kitart hűségesen, bár Szirmai XVII. századbéli latin művében eredeti *Fokalj* alakjában olvasható, amit a Budafok, Csongrád s hasonló elnevezések a *fok* szavunkkal kapcsolatban igazolnak. Azonban a „*fiátfalvi halastóba*” sokáig aligha „fürdik egy fekete csóka”, meg kimegy a divatból az „*orosházi fatányér*”, ha jazz-zene és nóta a tudákosság részéről is segítséget kap; sőt nagy szorongásban lehetnek a *semmiházi*, *kutyaházi* és – hogy is írjam? – *szarkaházi* ősalakok is, hogy mi lesz, ha utódokról idejekorán nem gondoskodnak.

II.

Mióta a Magyar Tudományos Akadémia magáévá tette Révai M. reguláit, amikkel a múlt század elején bilincsbe verte *ikes*-igéink ragozását, s ezt az ő megállapítását – természetesen – követniök kellett iskoláinknak és tankönyveinknek is, azóta nehéz tusa folyik e közt, meg a közbeszéd között. Az illetékes fórum még nem meri kettévágni a gordiusi csomót; a tudákosok meg szeretik fitogtatni iskolázottságukat a Révai-teóriához való kérkedő, sőt olykor már azon is túlmenő” ragaszkodásukkal. Pedig hiába! *A közhasználat a beszéd legigazibb törvénye és leghivatottabb irányítója*. Ha jól megfigyeljük, nincs is külön *ik-es* ragozás, csupán van számos igének az egyesszámú 3-ik személyben *ik* végzete, mely egykoron „*valaki*”, „*egy*” értelmében járta. De úgynevezett *ikes* igéinknek számos ikfelen alakja van használatban, még pedig olyan és úgy, *hogy* *ikes* alakkal *nem* váltható föl erőltetés nélkül, úgymint: Ne rendetlenkedj! *Kotródj!* *Ne veszkődj!*

Ne csintalankodj! Ne okoskodj! *Ne sopánkodj! Szokj* le róla! *Szökj* el! Ne *barátkozz* vele! Le ne *késs!* Nem *kések* én el! Ne *szomorkodj*, légy vig! Hasonlók: *Tojssz-e* ma tyúkocskám? Ne bomolj! El ne romolj! De *romlik* 2. személye nem *romlói*, hanem *romiasz*. Mikor *érsz* már, almácska? (nem érek); megtelik: *megtelsz*; bűzlik: *bűzlesz*; *csetlesz-botlasz* (nem: csetlel-botlol; pedig ikések!). Az idő eltelik; sok ételtől eltelik az ember; de azért: eltelsz vele (nem: eltelel). Hasonlók: válok, válsz; döglök, dögölsz vagy döglesz (de nem: döglöl); mállók, mállasz; *hajol* és *hajlik*, *sínylesz* (nem: sínylel), *beválsz* (nem: beváló!), van *bukol* és *buksz*. Telek, telsz, telik, (nem: telem, teel, telik); szopok, szopsz (vagy szopol), szopik; a *szopom* mint tárgyias 1. személy járja. Mit *esz* a fene! (Ellenben: Mit eszik, szomszéd?) Ne *egyen* a fene! *Megesz* a farkas! A ló abrakot *eszik*; de *eszi az* abrakot. Ennyit egy nyelésre *megeszek* vagy *megiszok*. Elissza *az* eszét. Igya meg maga! *Megeszek* én mindent; ellenben tárgyasan: *megeszem* én ezt magam is. Egyes tájak formái természetesen nem lehetnek irányadók, úgymint egyék, legyik, adjék, törjék, adol (*adsz* helyett).

Más példák: kiválsz (nem: válol); mássz fel, csússz ide; kapaszkodj belém; ne furakodj, elzüllesz, oszolj, csütlök-botlok, csütlesz-botlasz, ázz, fázz meg, nem illek én tehozzád, illesz (nem: illel), bűzlesz, omlasz, romiasz, kimúlok, kimúlsz (az árnyékvilágból), el ne ess! *Ess*, eső, *ess*, eső, búza *bukorodjon*, zab *szaporodjon!* Ess hasra! törjön el a kezem, törjön ki a nyakad, *tépelődő!* és *tépelődsz*, kiköpök, kikopsz, csuklasz (nem: csuklói); de *lakik* 2. személyben lakol vagy laksz; mosol (nem: mossz, bár nem ikes ige); jól nézel ki (nem: nézesz); hízol (nem: hízasz); addig *iszok*, *eszek* (de 2. sz. már: iszol, eszel, nem pedig: esesz, iszasz). Bár van *tör*, meg *török* is, mindazonáltal mindkettőnek *török*, *törsz* a ragozása (tudniillik az ikésé sem: töröm, töröl); fejlík, de: fejlesz (nem: fejlel); kotlok, kotlasz; papot látok, megbotlok; botiasz (nem: botló!). Megbízik benne; én bízik benned; amit rábízik; bármit rábízhatsz; bízz rá akármit, tárgyasan: bízd rá a dolgot; nem bízol benne, megbízik benne, én bízik, bízhatsz, megbízhatsz benne; válj el tőle (nem: váljál). *Váljék* felkapottabb ugyan már, mint *váljon*; de nem baj, ha tovább is versenytársak maradnak. *Elválom*, *elválol* azonban abszurdum. Fürdök, fürdesz; bomlasz, bomolsz; romlasz (nem: romlói); bújsz (buvol), átúszok a Tiszán, tárgyasan: átúszom a Tiszát; úszók, úszol, úszik; hajiasz, hajolsz (de nem: hajlói), fénylesz, vedlesz, kotlasz, foszlasz; íoszlasz; meghajlok előtte, földig hajoljon térdetek; fesük: feslesz (nem: feslel); elválók, elválsz; megeszek én mindent; megeszem én ezt mind; enyém *leszel* úgyis nemsokára; horgászod, horgászol; nekikeseredek, ne keseregj, ne szomorkodj, kerekedj neki; nyílsz; felmászok a fára, tárgyasan: megmászom ezt a fát; nyomódom, nyomódo! vagy nyomódsz; eltelik vele, de eltelek, eltelsz (nem: eltelem, eltelél); törődök vele, törődöl (és törődsz); vágyok, *vágysz* (s vágyói, vágyódo!); elvérzik: elvérzek, elvérzel; játszok, játszol, játszál velem, játszál a hegedűn; de tárgyasan: eljátszom azt a nótát; eljátszanék veled egész nap; eljátszanám szerepedet; kések, késel, elkések, lekések a vonatról. Ezért jönnek már divatba pl. *lekésem a vonatot*, s hasonlók. Haragszok rád; de *haragszol*, ne haragudj, légy vig; elbújok, elbújsz; ne törődj vele; ehetném (nagy ehetnékem volt); hej, ha olyat ehetnék; ennék én szívesen, csak volna mit; kiválsz (nem: válol); döglesz vagy dögölsz (nem: döglöl), dögöljek, dögölj, dögöljön meg; bomoljon meg; visz: viszel (nem: visesz). Egyazon

mondatban (Függetlenség, 1937. III. 23.): Mert ha mégis *megisméltődnék*, mégis megesne, hogy... – Legkitűnőbb ellenzői Révai elméletének azonos igék, melyeket kiejteni illetlen, de ide leírni még inkább.

A Révai-elmélet tehát örökre mellőzendő! Elég sokkal járult már eddig a magyar igeragozás” zavarásával...nyékünk s beszédünk gyengítéséhez. Ma már nem ritkán hallunk „nagyon örvendem” és hasonló kényeskedéseket is. Különösen egyrésről az *s*, *sz*, *z*, másrésről az *l* végzetű igék hányak fittyet Révai elméletének.

III.

Tudákosság termeli az *addigra*, *azonnalra* szóalakokat – a régi, jó *addig* vagy *akkorra*, *azonnal* helyett. Még utóbb „*otthonra*” fogunk járni, nem pedig „*haza*”; annyira fölkapott már *hazulról* helyett *otthonról*. Ma-holnap nem veszi be az új divat ezeket a nótáinkat: *Tiszán túl, Dunán túl... Túl a Tiszán fehér kendő integet. Túl a Tiszán van egy város, Beregszász*; annyira terjed a *Tiszántúlon, Dunántúlon* mesterkéltsé váltózat. Mi lép majd ezek révén a *tiszántúli, túladunai* szavaink helyébe? – Régi meggyökeresedett „*izé*” szavunk, az „*igaz-e?*” sarjadéka, már ritka, mint a fehér holló; de utóda, az „*ugy-e?*”, ugyancsak szerepel, egész az okvetetlenkedésig, mint pl.: Erre nem feleltem, *úgy-e*, gondoltam, alszok rá egyet, *ugy-e*, és majd meglátom, *úgy-e*, mint határozok. – Pár évtized óta a régi, magyaros „*hány óra?*” helyett annyira elterjedt az indogermános „*hány óra van?*” kérdése az időnek, hogy akárhány kócián csupán azért kérdegeti léptenyomon, hogy divatoskodjék, mint ahogy beleütközik a szemközt jövőbe, csak azért, hogy a „*vardon*” hangoztatásával nagyzolhasson. Pedig a magyar csakis akkor teszi oda a „*van*”-t, ha nem időt kérdez, hanem tárgyat, úgymint: *hány óra van a háznál, az ön birtokában, boltjában?* Amikor tudniillik a „*van*” nem egyszerű segédige, hanem annyi mint „*létezik*”. Tudákosság termeli az „*abnormális*”-t *normális* helyett; mert formális, normális ugyan, de *abnormis, uniformis, deformis*. *Ideje már elmennünk* más, mint *van még időnk* (ráérünk még) elmenni. Névelőt se használjunk, ahol fölösleges; mindenesetre kerüljük tulajdonnevek s birtokos személyragos főnevek előtt! Helytelen az ilyen: *Hogy van a Laci?* Küldd be az Erzsit! „*A madár fiaihoz*” verscímet is kétértelművé teszi a helyzete; jobb volna: *Madár a fiaihoz*. Ma a *madár* elé inkább a határozatlan *egy* névelőt raknák, bár ez még inkább kerülendő, mint az *a, az* névelők szükségtelen használata. A német elmaradhatatlanul használja az ő határozatlan névelőjét; ellenben a magyar „*egy*”, számnévi szerepén kívül, csak a „*valami*”-vel egyértelmű határozatlan névmásként van helyén, meg kiemelésképen jelző és főnév közt, úgymint: *deli egy legény; okos egy ember*. De jelző elé is, vagy általában

túlságig használni (pl. ez egy okos ember, ez egy deli legény) németes és rendkívül rontja a magyar beszédet. – Kerülni kell a nyelvhasználattól elütő erőltetést a magashangú szók ragozásában és képzésében is. Különösen az *i* igen sok szavunkban mélyhangként szerepel, pl. férfiak, férfiasan, fiú, fiaim; síkos, simán, simítás, visitas, síró-rívó; vígan (helytelen tehát: Mit adnak a Vígban? Megyek a Vígbe. Ne higyj a férfinak. Pistika, Pistuka helyett, már igen gyakran halljuk: Pistike; pedig ugyebár: István, Pista (nem: Piste). Az *e*, *é* hangzók is mélyek ezekben: derékon, derekasan, derékba, derekadra.

A tudákos kérkedésen kívül a világháború óta mostanában többi közt a rádió és a sport révén szerfölött nő az idegen szavak használata, még pedig – sajnos! – nem csupán ott, ahol nincs megfelelő magyar szavunk, hanem legtöbbször olyankor, ahol jó magyar szó megy ki használatból miatta. A *-leg*, *-lag* módhatározó-képzőt is kár teljesen kiüldözni; a magyar ugyanis nem szereti egymás mellé kerülő 2-3 magánhangzó kiejtéséig is nyitva tartani száját, hacsak a jobb hangzásért nem; pl. tűrhetők kapósabb, mint tűrhetőig; ellenben *lehetőleg* sokkal értékesebb, mint lehetően. A *hűen*, *hőén*, *bőén* stb. helyett kapósabbak a szájjáró *híven*, *hévvel*, *bőven* alakok.

Sokan nagyon pártolják és használják, szinte hajszolják a fonetikus írást; pedig mily mérhetetlen kárt tenne nyelvünk gyengítésével s beszédünk magvassága lazításával, ha ezen elv következetes alkalmazásával „aggyá ide” íródna „adja ide”, „aszongya” az „azt mondja”, oszt vagy osztán, fojcsa, láttyuk, tartyuk, tarcsuk, ropogtattya, kúttya az *azután*, *fojtsa*, *látjuk*, *tartjuk*, *tartsuk*, *ropogatja*, *kútja*, meg „itt hattá” az *itt hagyta*, „eccer-ikéccer” az *egyszer-kétszer*, „acca” az *addsa* helyett. Így lett a mi *utca* szavunknak is ugyancsak felkapottá az *ucca* kiírása s versenytársa az „Ucca, hapucca, régi dunna, kis katona, ugorj fel a lóra!” gyermekversikének. Pedig ez a mi *út* szavunk kicsinyítő képzővel ellátott mása, mint amilyen becezavamk Katica, Anci, Anca, Mancsi stb., nem pedig a szláv *ulica* kölcsönmása. De még ha ez volna, akkor is az *utca* írásmód lenne helyén, míg csak pl. *tálca* nem válna *táccá*-vá. Szláv, ugor, meg török linguistáink, mihelyt ráakadnak magyarforma szóra, mindjárt megteszik a mienket ama szláv, germán, vagy más nyelvből való kölcsönvételnek; sőt már a mi őseredeti *magyar* nevünket is egy finn és egy török szó összefogódzkodásának mondták ki. Ha ilyesmiért még jutalom is jár ki, utóbb szinte szentesítődik ősrégi nyelvünk kotyvasztok voltának röpke hiedelme – a környes-körül prédára leső véredek öröme. A *taliga* (toló-iga) szavunk is az orosz *telega*, *tyelocha* kölcsönvételének volt már híresztelve, míg ki nem mutattam az ellenkezőjét abból, hogy az

ókori Mauretániában (Marocco), melyet velünk egyeredetű nép települt egykoron, még ma is *tojugá*-nak hívják azt; a sármaták pedig, a Visztula és Volga közének ismert telepesei, nem szlávok voltak ám, mint ahogy véli a történelmi rövidlátás, amelynek a „magyarok őskora” a keresztény időszámítás kezdetéig sem ér vissza; hanem a médok ivadéka („*Sauro-maiae, Medorum suboles*”, Plin.), épen úgy, miként az Árpád-féle magyarság s a görögországi, hajdani *Messenia* népe, melyeknek egy-egy tömege ezért húzódott föl a sármaták közelébe, miután országuk, Media a perzsák, Messenia a perzsafaj spártaiak hatalma alá került Ugyancsak Mauretania ősnépe nyelvében a mi *egér* szavunk is megvolt már, melyet magyar linguistaink nem voltak hajlandók eredeti magyarnak elismerni, mivel – mondták – akkor sziszegő hanggal kellene kezdődnie; én azonban kimutattam, hogy Herodotnál csakugyan *zegeri*-nek írva olvasható a maurok nyelvén a közönséges *egér* neve.

m

„*Classica Philologia a történelem alapozója*” című munkámban (1936) tudományos megállapításaim közé soroztam „*Petőfi Sándor születéshelye Félegyháza*” című értekezésemet. Már abban felületesség szüleményeként említem azt az okadatolást, hogy Petőfi Kiskőrösön született, „mert az apjának írásai 1820-1824. években Kiskőrösön keltek”. (Újmagyarság, 1935. VI. 26.) Mintha bizony a lakó- és a születéshely elválaszthatatlan volna egymástól! Más két idevágó cikk került azóta kezem ügyébe (Függetlenség, 1937. III. 14. és Pesti Hírlap, III. 21.); de idevágó érveiknek bizonyító erejük nincs; pusztá egyéni nézet az mind, s egyikük^másikuk nézetnek is gyenge. Az egyik pl. különösen azt véli lehetetlennek, hogy „pont az utolsó órákban kelt útra Petrovicsné s mégis ... Kiskőrösön tartották keresztvíz alá Petőfit”; hogy „józan észszel el sem képzelhető, hogy 18-20 fokos télben, hófúvások idején útra keljen egy várandós asszony, még ma sem, amidőn autó, vonat stb. áll rendelkezésre, nem akkor, midőn rázós szekéren, rossz, úttalan utakon, Rózsa Sándor és Bogár Imre bandájának és a nádi farkasok veszedelmének volt kitéve az utas”. Minek is ment volna, szerintük, Félegyházára babakelengyét vásárolni; hiszen „okmányokkal igazolható, hogy... jónéhány olyan üzlet volt Kiskőrösön, ahol ezeket a dolgokat beszerezhetette”. A másik szerint „a történetírás csalhatatlan módszereivel már régesrég rácáfolt ezekre a romantikus színezetű s minden komoly alapot nélkülöző . mesékre”, melyeket az illető *fantasztikus legendáknak* is nevez. – Ilyen érvnélküli érvelés csak igen alacsony színvonalú vagy hajthatatlanul elfogult közönség részéről számíthat tetszésre, tapsra. A „törté-

netírás csalhatatlan módszerei”-nek ugyanilyen erőszakolt kezeléséből születhetett csak a *Petőfi Társaság* két elnökének két egészen ellentétes érvelése, hogy t. i. Petőfi az egyik szerint tudta ugyan, hol született, de szégyelte Kiskőröst (B. Zs.); a másik szerint, nem tudta, hol született, azért vallotta születéshelyének Félegyházát, mert onnan már voltak emlékezései; de Kiskőrösről, hol élete két első évét élte, még nem voltak (F. Z.). Ez utóbbi egyenes, nyíltszívű embernek írja Petőfit; mi is erre a megítélésre jutunk műveiből; ellenben az előbbi, épen ellenkezőleg, hazugnak bélyegzi a költőt az ő nézete megokolásával.

A félegyházi mézárszék bérlésére Petrovics már előbb is tett kísérletet. Hogy az 1822. év végén vele ment áldott állapotban levő neje is, ezt csak olyan tarthatja hihetetlennek, aki a mai közlekedési eszközök és utak nélkül akkora kimozdulást „szekér”-en, ha nem is épen lehetetlennek, de legalább is dőreségnek hisz. Férje utazása nélkül bizonyára nem lett volna kedve, de kényszerítő oka sem, Félegyházára mennie tél idején babakelengyéért; meglehet, így sem ment volna el, ha oly közel érezte volna a gólya eljövetelét. Még hazafelé is jó későn, vacsorájuk elköltése után indultak el; tehát még akkor sem jelentkezett amaz esemény közelségének sürgető érzése. A cáfolatnak szánt tarka-barka találgatásoknál mennyivel természetesebb ama lehetőség föltevése, hogy fuvarosuk úttévesztése, a hideg téli éj és lakatlan környék együttes hatása volt a vajúdas időelőtti okozója, amiből az újszülött tartós gyengesége is magyarázatot nyer. Nagy Zsigmond, a fuvarosuk, izsáki ember volt, nem pedig, kiskőrösi; később Kecskemétre költözött át. Ez vállalkozott a vajúdas jelentkezésekor elmenni vízért egy távoli (mécs- vagy gyertya-) fény irányába. Mire azzal visszatért, már világra jött a gyermek. Egy *félegyházi embernek, aki hazafelé tartott kocsiján*, útbaigazítása nyomán csakhamar rátaláltak a Kiskőrös felé vezető útra s – bizonyára csak megengedhető hajtással – reggel felé már Kiskőrösre hazaérkeztek és első gondjuk volt a gyenge, „idétlennek látszó csöppség” megkereszteltetése. Hogy a kiskőrösi evangélikus parókia anyakönyvébe Kiskőröst diktáltak avagy írtak be születéshelyül, azt zavaros útjuk összes körülményeit átgondolva nem találhatjuk különösnek és hihetetlennek; a pap sem igen találhatott erre egyszerűbb megoldást.

Hogy a csecsemő mellé kiskőrösi leányt fogadtak dajkának, Kurucz Zsuzsannát, kinek a sírja Kiskőrösön látható, ez nem bizonyíték kiskőrösi születése mellett; a Cserebogár-nótát is dalolhatta már ott neki. De a házon kívül sem képzelhető el fűzfásipot fújva, lovagolni szilaj nádparipán, esti harangszóig és vályúhoz futkosni itatás végett – ama két első

éve alatt, melyet Kiskőrösön élt át. Ezt a „*Szülőföldemen*” című szép költeményét ő félegyházi látogatásakor írta 25 esztendőskorában:

„*Itt születtem én ezen a tájon ...*”
 „*Ez a város születésem helye,*
Mintha dajkám dalával vón' tele.”

Ebből a félegyházi látogatásából visszatérvén Budapestre, írta a „*Kiskunság*” című költeményében:

„Hova szívem, lelkem mindig, mindenholnan vissza-visszavágyott, Újra láttam végre *születésem földjét*, a szép Kiskunságot.”

Az a *táj* tehát, ahol Petőfi született *csakis Félegyháza határán belül lehetett*, amely akkor sem Kiskőrös, sem Kecskemét tulajdonát nem képezhette, mivel sem ez, sem Kiskőrös nem tartozott a *Kiskunsághoz*, amelyről azt írja az „*Alföld*” c. költeményében: „*Itt ringatták bölcsöm, itt születtem...*” Az ő szeretett Júliájával való összekelésekor is *Félegyháza* van bejegyezve születéshelyeként a házassági anyakönyvbe (Pesti Hírlap, 1933. III. 23.). Ezeknél eredetibb okmányokat sehol sem mutathatnak fel; ezekkel szemben a pápai könyvtár bejegyzése sem nyerhet soha bizonyító erőt, mert Petőfi maga mindig és mindenütt *Félegyházát* vallja szülőhelyéül; hogy pedig kiskőrösi születésűnek került bele a kiskőrösi anyakönyvbe s ezen a réven a pápai könyvtár naplójába, az nagyon is érthető. Gyermekkorának *Félegyházán* töltött néhány évről (3–4. és 5. év) már lehetek emlékei, játszótársai és játékaik felől, meg dajkája szép altatódaláról is; mert Kurucz Zsuzsát nemcsak *Félegyházára* vitték magukkal Petrovicsék, hanem „*onnan Szabadszállásra, majd Dunavecseré és Szalkszentmártonra is; 16 évi hűséges szolgálat után ők is adták őt férjhez*”.

A nyíltlelkű Petőfit a hazugság ritka példányaként kellene előbb meggyőző érvekkel az irodalmi kritika elé állítanunk, ha az ő minden számottevő nyilvánításai ellenére kiskőrösi születését véglegesíteni akarnók. Engem itt is, mint 38 éves tanári s tekintélyes irodalmi működésomban, ez a meggyőződés és törekvés vezérelt adataim bírálásában és értékelésében. Ezrével vannak irodalmi munkáimnak ismerői, ezrével tanítványaim; de köztük aligha akadna egy is, aki elfogultságra, az igazság elcsavarására s rögeszmék termelésére és késhegyig menő védelmezésére képesnek tartana.

III. RÉSZ.

Végzetem.

Kiskunfélegyházán 1858. december 23-án születtem. A magyar, latin s görög nyelvből és irodalomból nyert okleveleimmel 38 évig működtem a tanári pályán. Megszereztem ezenkívül a képesítést a görög-pótló irodalom- és művelődéstörténetre (egy külön nyári tanfolyamon), meg a gyorsírás tanítására. A középiskolai tanárkodásnak a 65 volt a törvényes határéve; az V. ügyosztály azonban 1919-ben azzal az okadatulással, hogy országunk megcsonkítása folytán a tanárság száma túlnagy, kimondta mindazok nyugdíjazását, akik a törvényszabta 35 évet kitöltötték. Annál is meglepőbb volt előttem ez az intézkedés, mert a törvényes időm kiteltével ajánlkoztam nyugalomba vonulásra, ha netán útjukban volnék. De az V. ügyosztály akkori vezető tanácsosa (G. Zs. dr.) azt mondta, a világért se tegyem ezt, mert oly kevés a tanár, hogy már fiúközépiskolákban is alighanem nő-tanárokat lesznek kénytelenek alkalmazni. Könnyű volt kisütni, hogy, miután a középiskolai tanárság kiharcolta, hogy az illetékes ügyosztály megfelelő állásait belőle töltsék be, kivált a bejutottaknak elsőrendű érdekük volt előléptetésüket meggyorsítani. Közoktatásunk akkori minisztere az alkotmányozó nemzetgyűléssel elvonatta „pénzviszonyaink javultáig”, de valójában örökre, a kinevezési okiratban, meg a törvényben is biztosított ötödéves korpótlékot; de a sógora hirtelen előrebillentése egy képesítésétől idegen s így a tanárságra is sérelmes pozícióba akkora fölháborodást keltett, hogy az *aktív szolgálatban* levőknek pótolta ezt csakhamar egy magasabb fizetési osztály megnyitásával. Volt olyan, aki ennek a magasabb fizetési foknak elérhetése céljából kétszer is ki tudta mesterkedni nyugdíjazása 1–1 évi halasztását annak az ürügynek felhozatalával, hogy készülő latin stilsztikáját befejezhesse. El is jutott így az V. fizetési osztályba és nyugalomba vonult, meg is halt; de a latin stilsztikának se híre, se hamva. Ennek már magyarrá vált neve s új vallása sem gyanítottatta vérbeli kilétét, miként egy másikat mind a kettő, egy olyanét, aki ugyanazon közoktatásügyi miniszter idejében ki bírta jámi vagy járatni, hogy nyugdíjasból ismét aktiválták, míg azt a magasabb fizetési osztályt megkapta; sőt pár évecske múltával volt intézete két miniszteri székbe jutott tanulója ünneplésekor főigazgatóvá is előléptették. Ugyan mivel bírt ennyit kiérdemelni?!

Ilyen szerencse engem csak környékezett nyugdíjazásom után. Főigazgatóvá akartak kinevezni engem és Dóczy Imrét; de mivel ez megköszönve azzal tért ki, hogy ezt úgyis megkapja egyházi főhatóságától, az én elismerésem is sutba került; csak jó másfél év múlva hallottam erről véletlenül, amikor azonban a főigazgatóságnak csak címbeli adományozása lett újból bevett szokássá. Így én nemcsak az előléptetéstől estem el, hanem még a nyugdíjam is az ötödéves korpótlékon kívül ugyanazon minisztérium alatt történt levonásokkal teljes egyharmad résszel (33½%) megcsapant.

Jótékonykodásra igen sűrű a kérés vagy felszólítás, sőt olykor kényszerítés is. De még nincs megállás! Budapesten kettőnk után 10-11 P közt volt az egyház-adóm; itt, ahová a feleségem szívgyengése miatt kapott orvosi intéésre, de már korunkra való tekintettel is, gyermekeim közelébe költöztem, egyelőre 28 P. – Az OTI és OTBA szintén díjmelő hajlamokat mutat. Pedig takarékosan éltem mindenkor és bár sohasem volt

halmozatos állásom és fizetésem, mégis a háború ideje alatt 50.000 koronát bírtam hadikölcsönként befizetni. Ocsmányul semmisült meg egy 1903. évbeli – tehát háború előtti – 10.000 koronás fővárosi kötvényem is. Ezeknek a 68.000 P értékű papírjaimnak kamatát, ahelyett, hogy kapnám, énvelem fizettetik szerény nyugdíjam előbb felsorolt megcsorbításával.

És mintha nem akarna véget érni a halbiológiai balatoni építmény és hasonló hiúságszülte elmerőppentyűkhöz fogható pöffeszkedésünk! Egyik régi rom (vár, rom, kápolna stb.) feltámasztása a magunk emlékének biztosítása és hiúságunk legyezgetése céljából, de a mások kasszája terhére... már szinte mellőzhetetlen szokássá kodifikálódik.

Negyedik minősítésem, melyre a tanárképzőintézeti gyakorló főgimnázium igazgatója (B. F.) érdemesített, ez: „*Elsőrangú tudományos készütség és nagy pedagógiai gyakorlat mellett kitűnően tanít s minden iskolai munkát fáradhatatlan szorgalommal végez. Erkölcsi és társadalmi magatartása teljesen kifogástalan.*” Ennek három (sátoraljaújhelyi, aradi, Bp. VIII. ker. főgimnáziumi) elődje szintoly elismerőleg minősíti működésemet; de azért mégsem voltam képes sem a Klebelsberg, sem egyik utóda minisztériumában, sem pedig a m. kir. Közigazgatási Bíróságnál orvoslást találni mellőzésre, illetőleg „ideiglenesen” elvont törvényes korpótlékom visszanyerésére.

Elsőrendű minősítéseim, tudományos műveim, értekezéseim, cikkeim s nyilvános felolvasásaim jelentékeny száma (132) ellenére sem sikerült egyebet kiérdemelnem mellőzésnél; más lelki összetétellel, más utakon én is talán többre mentem volna.

Első nagyobb munkáin (1886) a „*Római Régiségek*”, melyet később a „*Római Irodalomtörténet Vázlata*”-\|sL\| toldottam meg, hat kiadást ért. AZ 3893. év nyarán résztvettem a közoktatási kormány felszólítására az általa rendezett „*Magyar tanárok görögországi és konstantinápolyi tanulmányútjában* – államköltségen. Ugyanazon év őszén nyertem a kolozsvári tudományegyetemen a *római irodalomtörténet-ből* magántanári képesítést, melyet, miután a „*C. Sallustius életviszonyaira és műveire vonatkozó függő kérdések*” című művemmel (Arad, 1896.) elért illetékes biztatásra (H. I.) a fővárosba kerültem föl, 1898-ban a budapesti tudományegyetem bölcsészeti kara szintén elfogadott, majd néhány év múlva a „*római régiségek*”-re is kiterjesztett; 1907-től a tanárképzőintézetnél is előadóként működtem s 1912-ben *tudományegyetemi c. ny. rk. tanár* címet nyertem.

Az 1899–1900. tanévet a közoktatásügyi minisztérium támogatásával – főleg Sallustius-codexek tanulmányozása végett – München-, Párizs- cs Londonban töltöttem s 1910-ben a Magyar Tudományos Akadémia cl. phil. bizottsága kiadta a „*C. Sallustius Crispus összes munkái*” című művemet. De már előbb több értekezésem jelent meg magyar és latin nyelven Sallustiusról. Ugyancsak az Akadémia égisze alatt jelent meg a „*Határidőszámítás a rómaiaknál*” (1903) és „*C. Julius Caesar commentariusainak folytatásai és Asinius Pollio*” (3906) című két művem. Iskolai használatra engedélyezett kiadványaim (14): *Latin Alaktan* és *Latin Mondattan* megfelelő olvasó- és gyakorlókönyvekkel, *Homerosi Görög Nyelvtan és Olvasókönyv*; magyarázatos iskolai auktorok: Cornel im Nepos, Julius Caesar, Ovidius, Sallustius, Vergilius, Horatius, Cicero két beszéde. Volt iskolai használatra *Latin Stiliztika* is tőlem (1903). Szintén állami támogatással 3905-ben Itáliában tettem tanulmányutat, 3907-ben másodszer Görögországban s erről írtam „*Homer os Ithakéja*” című művemet, melynek egy külföldi folyóiratban Dörpteld ellenkező véleményét cáfoló ismertetésével egész ellenem lázítottam egy, kivált görög műfordításaival s antik versrithmusok pergetésével nevezetessé vált filológusunkat, akivel esztentül látni sem kívántuk egymást; meg vagyok győződve, hogy akkor sem az én érdekein lebegett szeme előtt, midőn levélben arra kért, vállaljak én is közremunkálást az ő neve alatt meginduló iskolai stílus-gyakorlókönyvek szerkesztésében. Ilyesmire azonban

én nem voltam kapható; amit írtam, azt hajlamom és szakmám vezérlésével ugyan, de az oktatásügy érdekében tettem. Kávéházi, mindennapos s külön-éttermi szombatos összejövetelek egyikének névadó fejedelme az ő hadával és ellenkezést nem tűrő csökönyösségével akkora magasságig emelkedett, hogy akadémiai tagságok, tudományegyetemi tanszékek, vizsgálobiztossági tagságok, sőt vizsgaszaporítás dolgában is akaratának érvényesülnie kellett. Az egyetemi *latin* nyelvi és irodalmi tanszékek most már nem a *latin*, hanem az *ó-* vagy *új-görög*, az *ókor-történelem*, az *ókori művészettörténet* magántanárainak jutottak. Utánam következett ugyan még egy *latin* szakos; de az a kommun alatt remélt korai sikert s ezzel végleg leszerepelt.

A finn-ugor atyafiság elméletének terjedésétől fogva pedig úgy neki-lendült a tanszékszaporodás (török, új-görög, középkori-latin), hogy ki tudja, hol áll meg? Melyik kultúr-nyelvnek is ne lehetne rá annyi jussa, mint ezeknek?! Különösen könyvtári és múzeumi tisztségek váltak az egyetemi képzés és tanszékszaporodás legdivatosabb s legsikeresebb szerveivé. Docentúrám elején nem éreztem mellőzésnek, hogy az ott meg-ürült *latin*-tanszékre a görög nyelv és irodalom egy korosabb magántanára került; szinte váratlanul nyilvánult meg előttem bocsánatkérése, hogy utamba vágott és ígerte, hogy legközelebb igyekszik jótánni. Ám a legközelebbi üresedéskor megint csak nem *latin*, hanem ókortörténelmi magántanának lett sikere. Egyik napilap 1913. május 22-i száma „*Tanárok és katedrák*” című cikkében ezt olvashattuk: „A kolozsvári bölcsészeti fakultáson megüresedett a klasszika-filológia tanársága s a fakultás egy kicsit feltűnően jelölt: első helyen kettőt, dr. *Hornyánszky* Gyulát és dr. *Vári* Rezsőt, második és harmadik helyen pedig – senkit... Pályázott dr. *Cserép* József is, aki Budapesten már címzetes rendes tanár, – ő is a semmibe került... Miért a semmibe?... Egészen jó helyről tudjuk, hogy ezt a különös jelölést is *politikai* nyomás okozta.” – Én is hallot-tam, hogy a győztes atyja 48 szavazatot bírt szolgáltatni nyomdájából azon éra kormányának; de azt is közölték bizalmasan, hogy a vallásomat is kifogásolták, még pedig annál is inkább, mivel a testvérbátyám szerzetesrendi volt s egy szintén szerzetesrendi tanár kevéssel előbb jutott tanszékhez náluk. Így az én jelölésemre csak 4 szavazat esett 6 ellen. A szakreferent levélben kérdezte az ókori művészettörténet magántanára (L. N.), beadja-e pályázatát erre a *latin* tanszékre; de az nem tanácsolta, mivel, – mint írta – három olyan erős pályázó van, akikkel szemben sikerre nem számíthat. – Mégis éppen ennek győzelmével estem el a legközelebbi *latin* tanszéktől is, melyet illetékes szakemberek nekem szántak; meg is kérdezték, elfogadom-e, mivel engem akarnak rá ajánlani; a classica philologia ottani másik tanára különösen szorgalmazta is az én odatételemet, amennyiben ő, mint az új-görög philologia szakembere, csakis ezt a megoldást látta összeegyeztethetőnek szakmája és az egyetem érdekével. Ámde tudományos életünk diktatúrája itt is az ő akaratát juttatta sikerhez a következőképen.

Mint a görög s latin philologia serény munkása a peiaszgonka vonatkozó adatokat gyűjtögetve ráakadtam nemzetünk nevére, majd nemzeti nevünk jelentésére, a magyarság őshazájára, végül nemzetünk *mod-epannon-magyar* ágának ismeretére. Az alkotni képtelen, üres ngy-képűsködés elitét ezért s a *tudomány szabadságával és haladásával homlok-egyenest ellenkező jelentésében* (1912), *miután elismerésének adott ki-fejezést a classica philologia, különösen a C. Sallustius-irodalom (erén addigion kifejtett munkásságomért*, azzal szorított félre az ő és az övéi útjából, hogy – úgymond – „*utóbb olyan útra tért, mely a tudomány mai álláspontjával össze nem egyeztethető*”. Támogatták ezt gyűlölködő ugratások, mint pl. (akadémiai szavazáskor): „Most következik az. aki föl akarja fedezni a magyarokat!” (G. Z.), vagy „Pelaszgonknak teszi meg a magyarokat!” (S. Zs.). Minő lábon állhattak ezek a tudományal, akik magukat hitték a tudás véghatárának! S ezeket tulajdon szakmájuk el-

árulása, megtagadása juttatta sikerhez; pedig sem addig, sem azóta nem tudtak felmutatni arra jogosító alkotást egyetlenegy sem! Volt köztük, aki (Gy. Gy.) az akadémiai tagajánlások előtt azzal keresett föl, juttassam el hozzá mielőbb a szükséges adatokat, mert ő engem akar ajánlani. Nagy meglepetésemre aznap ugyanezt a felszólítást kaptam egy másik akadémikustól levélben. Én tehát ehhez siettem s a kívánt dolgok átadásakor megemlítvén azt a másik felszólítást, csodálkozva kiáltott fel: „Hisz ő B-t fogja ajánlani! Téged én (P. V.) és H. I. akarunk.” Kétszer buktatott ki néhány szavazattöbbséggel a diktátor-párt; ezzel lezáródott szokásszerűleg a „tudósok” közé sorozásom kérdése. Levélben mentegette magát, hogy nem volt része az ellenem folyt intrikában s hogy ő mindenkor elismeréssel s nagyrabecsléssel viseltetik irániam, egy olyan, aki a negyedik pályázásomkor csakis az én félreszorításom kimesterkelésével jutott sikerhez, valamint véletlen találkozáskor szégyenkező szemlesütéshez. Pedig előbbi intézetének igazgatója egy beszélgetésünk közben azt a különös kérdést tette föl róla csodálkozó hangon: „*Hogy lehet egyetemi magántanár olyan, aki gimnáziumi feladatának sem bír megfelelni?*” – Rólam ellenben ugyanő – még akkor vidéki középiskolai igazgató – az intézetétől való megválasomkor ezt a minősítést adta: „Tanításban módszeres és kiválóan ügyes, fegyelmezésben tapintatos, hivatalában szorgalmas. – A gyorsírás tanítása vezetése alatt nagy lendületet vett.” A Philológiai Társaság 1910. évi közgyűléséről ez olvasható az *Az Újság* január 16-i számában: „Voltak tjgyan benne örvendetes mozzanatok is, így mindenekelőtt Cserép József, sokoldalú, finomlelkű tudósunk alapos essayje Bartal Antalról, az ősszel meghalt nagyérdemű philologusról...”

Ezután egyetemi pályázattal tettem még egy negyedik kísérletet; de ott is kimesterkedték kiszorításomat a trükkök főmestere s egyik már szintoly érdemtelen jutalomhoz jutott lovagja, akként, hogy vállalkoztak kibékíteni két régi haragost, kiknek egyike akkor már intézet-változtatással az akkori kultuszminiszter fiának tanárává léptette elő magát, s az ő új-görög docenssége révén a hirdetett *görög* tanszékre csak úgy lehetett reménye, ha a másik a *latin* tanszéket kéri magának, bár az ókor-történelem docense volt. Akik azután így szakmájuk megtagadásával s mesterkedéssel tudtak kivívni annak bármelyik mellékágára is igényjogosultságot, az olyanoknak első fontosságú érdekük volt nem engedni körzetükbe olyant, akivel pirulás és szemlesütés nélkül találkozni nem tudnának s akik közt az ő kimesterkélt magaskodásuk eltörpülne, homályba borulna. Addigi pártolóimnak is most már nagy szükségük volt rá olyanokat karolni fel s emelgetni, akiktől majd földi pályafutásuk befejeztével az elmaradhatatlan parentálást remélhetik. Ezek egyike ugyanis annyira zokon vette máris, hogy, mikor az athéni akadémia őt tb. tagjává választotta, nem hoztam össze valamelyes ünneplő ovátiót részére, hogy keserű hangon tett szemrehányása után addigi családias érintkezésünk végleg megszűnt. Ez azonban évek teltével, mikor látta, hogy a negyedik egyetemnél való kísérletem kudarca után visszavonulásnak adom jelét, részint szakmatagadó ítéletük miatt, részint meg, mivel semmi kedvem sem volt szakmám ilyen feltolakodó lovagai után következni: két kávéházi találkára is felkért levélben. Első találkozásomkon még hetykén jelentette ki, hogy vonjam vissza a magyarok őskorára és őstörténetére vonatkozó megállapításaimat, ha egyetemi pályámon boldogulni akarok; a másodikon ellenben, egy év múltával, bizonyára nagy megtevélyedése érzetében, kérelmező hangon azzal akart theorémám visszavonására bírni, hogy a „*a klasszikus görög s latin írók hazudtak, összevissza fecsegték mindent*”. Erre én közelebb rántva hozzá székemet, a várt tettelegesség helyett, (amire érdemesnek kellett magát éreznie, mert hirtelen arca elé kapta fel térdeit és két karját) ennyit válaszoltam: „*Ha én erre a meggyőződésre jutottam volna, egy percig sem tudnék a classica philologia szolgálatában maradni.*” Majd hozzátettem még,

hogyan mit áskálódnak ellenem patkánymódra; miért nem lépnek föl nyíltan ellenérveikkel? – Amire ezt felelte szánakozó hangszínezettel: „Sajnálak.” – Nem is merészeltek azután előkelőtlenített körzeteikbe beengedni, nehogy trükkjeik s hirdetett téves elméleteik közeli, mindig kéznél levő fellebbentőjére találhassanak bennem. Maguknál értékesebbet venni sorukba féltek, mert ezzel homályba juttatták volna mesterkelt mécsescskéjüket. A tudás határát ők szabták meg s ez nem léphette túl az övékét. Náluk többet tudni vagy kinyomozni csak önvesztére merhetett valaki.

Horatiust, kinek hatása az összes művelt nemzetek irodalmára kiterjed, Augustus császár szerette volna megnyerni udvari költőjének. Ámde annak nem fért össze természetével a függés; apai vagyona csekély maradványából tengődött, mígnem Maecenas a barátságába fogadván őt megajándékozta *sabinumi jószágával* s azontúl hol ott, hol Rómában élt barátainak s a költészetnek nyugodt visszavonultságában. Nem is szabin vér volt ő; Itáliának azon a legdélibb részén, Venusiában született, ahová Diomedes emberi hangon beszélő s vendégszerető *madarai*, a székely- és matyó-magyarság egykori tartozékai, települtek volt.

Én *sem* voltam képes az igazi magyar jellemmel s lelki összetételemmel ellenkező mesterkedések, liliputi intrikák, hajlongás, környékezés, udvarlás útján, sőt az ókori klasszikus hagyomány megtagadása árán jutni még az ő jelentésükben is elismert érdemességem jutalmához. A Pecz V. eljárásából is látható, hogy csupán a fölfedezésem miatt ítélték el, de csak azért, mert adataim helyes megítéléséhez szakbeli „képességük hiányzott s csakis így tudták avult egyetemi előadások címének s tárgyának új életrekeltésével, tudóskodó vigéckedés, antik vers-pengetés, műfordítások szokatlanul gyűjtött áradata, talicskán beszállított irka-firkák átnézhetetlen tömege által kimesterkedni azt, aminek kiérdekléséhez sem addig, sem azután nem voltak képesek alkotni annyit, amennyit én rólam kénytelenek voltak a tudomány haladását lebékítő ítéletükben elismerni. Tudományra tudott magasodni még olyan műfordítás is, melynek nagyrésze gyakorló-feladványokból vált a vezér sikerei forrásaivá, alkotásai jelentékeny felszaporítóivá. Nekem elég a saját lelkiismeretem parentátiója. Sohasem akartam többet kapni, mint amennyire önzetlen, igaz, hazafias lelkek értékelhetnek. De manapság a magán- és klikk-érdekek, a kitüntetések halmozására vágyás, a többféle, több részre, több pártra szakadás, egymás ellen viaskodás, kivált *idegen* pénz vagy cél és akarat befolyásával, mindinkább dülja fel a polgári békét s örli fel az ezen nyugvó nemzeti erőt. Félős, hogy utóbb olyan idegen falánkságokat, törekvéseket, erőfeszítéseket, uralmi vágyakat juttatnak sikerre, eredményre, aminőknek számos példáját tárja elénk történelmünk múltja. Nem akarunk tanulni; igazi várunk, a nemzeti érzés, bomlasztásával és lazításával magunk segítjük sikerhez az orvadászok aknamunkáját, aminőkről részletes kimutatást nem mulasztok el hátrahagyni az utókor okulására s a megtisztelés jelei túlbő osztogatásában tévedésektől való megóvására. Ez késztet már előre ideiktatnom egyik napilapunkból a következő megszívlelésre méltó sorokat: „Szokjunk le már arról, hogy elevenen szoborba öntsük az éppen hatalmon levőket, hogy intézményeket, utcákat nevezzünk el (olyanokról) és díszpolgári okleveleket adjunk olyanoknak, akikről az idő múlásával, vagy az első vizsgálattal kiderül, hogy szürkék, jelentéktelenek és méltatlanok a kitüntetésre...” „A díszpolgárság egyik legnagyobb kitüntetés, de csak addig, amíg le nem járatják.” – „Minél kisebb az ember, annál mohóbban hajszolja a külső díszet és minél törpébb a kor, annál több az ünneplés, sallang.” (U. N. 1936. XII. 10.)

Nyíregyháza, 1937. május hó 3-án.

TARTALOM

1. <i>Világhírű Nagy Sándor a matyó-magyarság királya volt</i>	3
II. <i>A tudakosság hajtásai</i> (Ikes igeragozás s egyéb beszédbeli tévelygéseink. Petőfi Sándor születéshelye.)	32
III. <i>Végzetem</i>	37